

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

Antverpiae, 1640

Exercitatio Oratoria.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97844](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97844)

tem solem, quoties acerbissimam hiemis sæuitiam passi? quoties barbarorum tela pro stipendio corporibus suis exceperunt? quoties pro vitâ, quam illis adferebant, mortem recepere? quoties tædiofissimis navigationibus, quoties aliquid maris furis infestius inuenere hæreticos, à quibus gregatim iugulati sunt & sparsi in fluctus? quoties per siluas, tigribus & leonibus infestas, ad populos his belluis immaniores penetrarunt? quoties per abrupta montium, & horrenda visu præcipitia, ad asperiores faxis suis gentes perreptarunt? quoties omni humanâ ope destituti, per densissimas siluas, perque rubos tam densos, vt non vestium tantum sed & calceorum frustra iis adhærescerent, laceri toti & cruenti ad eos quos petebant eluctati sunt? numquam latiores quàm cum in mediâ barbarie nihil haberent præter Deum solatij. Quos tam eximios Societatis labores videtur Deus remunerari voluisse, & solari tam nobilibus de barbarie & impietate, totque in omni orbis plagâ victoriis, vt & multitudo numerum, & gloria felicitatem omnem humanam excedat.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Character operarum Societatis IESV.

Velasquez
Tom. 1. in
Epistolam
ad Philip-
penfes c. 2.
v. 10. an-
not. 9.

N ludis hisce sæcularibus si ludere libeat, quid ni ego mihi proponam augustissimam illam Ezechielis Prophetæ quadrigam, turbines inter & nubium igniuorum volumina, imaginem Societatis nostræ, quasi ex difficili partu prodeuntis, & inter aduersa crescentis, ob oculos ponentem? Traxit me huc Scriptor eximius: qui cum nonnulla in curru illo, tot mysteriis instructo quot ornamentis, Societati nostræ parallela contempletur; tum in primis mihi auctor existit, vt in mystica illa animalia oculos conuertam, in iisque characterem militaris huius Instituti curiosâ obseruatione recognoscam. Igitur apiculæ instar pauca delibabo, colludens, & adludens. ac illud principio statuo, tamquam apud sacros Scripturæ interpretes compertissimum; in curru illo, consueto prisce militiæ more, bellicum quiddam, quod sceleratis & nefariis impiorum machinationibus cladem & excidium minetur, adumbrari. Mira profectò rerum facies. Vt scias, vnde nata sit Societas, & quid ferat; patet cælum, &

subitâ face rumpitur ather.

videas ventum ab Aquilone violentum & præcipientem, impellere nubem horribilem & vastam, per modum globi ignei, micantem fulgure, & durissima quæque deprauatis mortalium moribus portendentem. Nubes hæc in similitudinem currus erat efformata, quatuor rotis altitudinis horrendæ, & ignitis illis quidem, atque vitâ præditis, & benè oculatis distincti, vt in igne præceps celeritas, in ipsis oculis diuinæ Proui-

Prouidentia vigilanti excubare videretur. Ante harum singulas singuli Cherubini, leonis, bouis, aquilæ, hominis iucundâ simul varietate (monstra dixeris, mysterium est) speciem inuolentes: nam leoninis toris induti, atque vngulis calceati vitulorum, flammantes toti & scintillantantes, bis geminas gestabant alas, quarum binis velabant femora, binis autem volabant in morem aquilarum, eâ corporis & vultus humani compositione, vt quatuor orbis partes ambulantium facies respicerent, quasi in omnem terram se militum illorum conatus extendere niteretur. Supra animalium capita, quâ cælum sese instar crystalli pellucidum aperiebat, sedes & vehiculum apparebat aurigantis Deihominis, cuius Maiestas vastam illam prudenti moderamine impellebat molem, & animalia frenabat, in vnum Imperatoris sui nutum explicabat alis semper intenta. Ante Deum focus ardebat, in quo ignis ille consumens diuini Amoris, quem talibus ministris venit mittere in terram felicior orbis Phaëthon, longè lateque flammis suas ciaculabatur.

Facile, ni fallor, hæc agnoscat quilibet sincerus rerum aestimator, per cur- Societas
rum illum Diuinitatis inflammando orbi comparatum, Societatem IESV car-
IESV vel ipso nomine suo inferis formidandam, adumbrari. quæ mi- rumi EXE-
nimis sed arduis initiis exorta, in eam magnitudinem excreuit, vt velo- chielis co-
cissimis acta rotis, & lætissimo cursu, IESV sui gloriam (nobilissi- paratur.
mum pompæ ferculum) per calcatas dæmonum ceruices, per tot hæreticorum & infidelium turmas felici Marte superatas, per innumera ce-
ratarum capita contrita, ad omnes oras partesque vniuersi, reluctantē
nequidquam Erebo, circumtulit adorandam. Hic est currus ille igneus
Israëlis, quem Eliseus olim plorabat ereptum; nunc vterque orbis sin-
gulari Dei beneficio, afflictis Ecclesiæ rebus gaudet è cælis aduectum:
in quo si acies quaras & milites, quibus triumphos suos quotidianâ
accessione multiplicat, inuenies (absit verbo inuidia) delectum Ange-
lorum, qui sub animalium formis produnt, quid ab iis supremus Im-
perator in hac militiâ requirat. Quid enim in alatis illis & igne cæle-
sti succensis iuuenibus similitudo animalium demonstrat, nisi sub leo-
nis, bouis, aquilæ insignibus exuuiisque humano corpori adiectis, sub-
limes Cherubinos, & cælestes spiritus, acerrimâ quadam agitatione, &
diuino spiritu, in Conditoris suis obsequium concitatos delitescere? Ita-
que, quemadmodum beatæ illæ mentes, magnæ illius Mentis purissimæ
quædam velut scintillæ, & sempiterni luminis facibus accensæ, quas se- Orat. 38.
cundos splendores magnus ille Gregorius cognomento Theologus in-
digerat, animos nostros à rerum aliquarum ignoratione purgandi vim
habent, eosque illuminandi & cumulatissimè perficiendi: ita Socij IESV
Angelicæ puritatis æmuli, toti que origini suæ, id est Deo, affixi, à quo
igneos & celeres virtutis motus, splendidissimosque radios hauriunt,
absumptâ voluptatum colluione, in fornace illâ supremi & castissimi
amoris excoquantur; donec probè illuminati & perfecti, lucem ardore
mixtam aliis communicent, non minùs illustres splendore virtutis,
quàm diuinitus inflammati feruore charitatis. At quàm inæquali offi-
ciorum partitione id agit Societas? eâdem planè varietate, quâ Spiritus
Ecc illi

Ecc

illi

illi sanctissimi obsequia sua diuidunt. Ecce tibi Dux ille cælestis militiæ inuictissimus Michaël fortissimè pro honore Regis gloriæ dimicat: talaria deferendis ad Virginem lætissimis nuntiis necit Gabriel: pauperem Tobiam curat Raphaël, idemque tabellarij munere perfungitur. Alius tutelam Principis in fastigio collocati, alius sordidati in lacernâ ac squallore mendiculi patrocinium sibi vendicat; neque tamen inferioris custodia quidquam derogat æqualium dignitati. Nam quemadmodum,

Lib. 2. cap. 8.

quod de igneis stellarum corporibus tradit Plinius, *sidera quæ affixa dicimus mundo, non illa, ut existimat vulgus, singulis attributa nobis; & clara diuitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte cuiusque lucetia adnumerata mortalibus*: ita in imparis conditionis munere par nobilitas perseverat, & æquali de successu lætitiâ perfunduntur. Intuere modo, nouos in terris dicamne Angelos? certè in mundi salute procurandâ sedulos Dei adiutores. Inuenies in hac Societate, qui pro Dei sui gloriâ, & Ecclesiæ defensione, cum hæreticis & schismaticis ore & calamo disertissimè decertent: Michaëlem hi referunt. Alios qui ad Indos, Æthiopes, extremos hominum Iapones, terribilibus circumuallatos custodiis Sinenses, & remotissima quæque terrarum, lætissimum Euangelij nuntium deferant: Gabrielem illi adumbrant. Alios qui pauperum satagunt, humilium & abiectorum animas purgant, infirmos in xenodochiis & sordibus consolantur, populum pro concione erudiunt, iuuentutem in litteris & elementis Christianæ pietatis instituunt, simili omnes cum iis qui Magnatum & Purpuratorum conscientias curant, non tantum promptitudine & alacritate, sed etiam doctrinæ & sapientiæ laude spectandos: Raphaëlis isti vestigia sectantur. Discrimen esse potest in munere, non in fructuum vbertate, & apud supremum Muneratorem æstimatione. ut quod Romanus sapiens suo

Seneca
Epistolâ 33.

more prudenter expendit, hîc locum habeat: *Inæqualitatem scias esse ubi quæ eminent notabilia sunt. non est admirationi vna arbor, ubi in eandem altitudinem tota silua surrexit. Sanè quocumque miseris oculum, id tibi occurrit, quod eminere posset, nisi inter paria legeretur.*

Societas
res arduas
suscipit.

Si quid elucet in singulis, hoc ita eximium, ut propè sit omnibus familiare. Tam munifica in eos Dei largitoris fuit manus, ut bonorum inter eos communitas preteritum non tollat, sed accumulet; lucem non minuat, sed accendat. Fortitudinem in aggrediendo miraberis in vno? viri sunt omnes, imò iubati leones, ad omnia pericula impauidi, & generosi fortuitorum contemptores. Quid pestiferâ lue & virulentâ corporum contagione apud homines formidolosius? non æquè rogi & incendia, adeoque nec mors ipsa deterret; in hanc tamen se præcipitare gestiunt alacres, ut æstuantes noxio viscerum ardore consolentur, facris præfidiis muniant, & ritè expiatis felici æternitati transcribant, meliorem vitâ præmiandos. Quid animosius, quàm terrâ marique, inter densata Ducum & militum funera, pulchrè cadentibus suæ periculo vitam asserere immortalem? Hîc ingrediuntur lubentes volentesque infidi elementi, cum classiariis Regis Catholici, incertam tempestatem; non cum ventis dumtaxat, & fluctibus, & irati Oceani insanis perturbationibus parati concurrere, verum etiam inter Batauorum rostratas naues

ues & tormentorum boatus intrepidi stare, nullo alio palmario sibi proposito, quàm salutis animarum. Istic inter armatas acies inermes ipsi sese ingerunt, metum mortis pugnantibus excutiunt, inter tela & enses & fumantium balistarum emissam grandinem celeres auxiliares volitant: nihil pallor & exsanguis trepidatio in leones hos potest: stant inter cruenta certamina ipsis pugnantibus fortiores, cadentibus aduoluntur, deficientes in spem dulcissimam erigunt, faucios solantur; vulnera animorum salutaris linguâ demulcent, dum corporis obligare non possunt; & sacerdotali potestate, impertitâ nozarum condonatione, gloriosâ resurrectioni parant, pro Rege, fide, Deo, iusto bello occumbentes, sed mox meliori sorte æternum Dei munere victuros. Quis leones neget è cladibus ipsis victorias suas adstruentes? non prærupti montes, non turbulentissimâ tempestates, non maria, non monstra, non inculcarum regionum horror, non hostium violentia, nulla cæli aut soli truculenta facies, nullus aut ærumnarum aut crudelissimâ mortis metus, incitatum semel à Deo industriæ cursum valet retardare. Has vires subministrat charitate stimulata fortitudo, quæ à D. Ambrosio cum Tigri fluuio comparatur, qui paradysum deliciarum Dei perennibus aquis irrigat: atque vt iste fluuiorum omnium velocissimus sonitu magno cursuque fertur, sic illa mirabili pernecitate in Dei voluntatē rapitur, & obstantia quæque proruit atque demolitur. Videas hos Heroës pro Dei & Religionis causâ, inter fulgura & conuscationes, inter excussam vim procellarum, inter iactus fulminum, veluti ruentis in se cæli pondus inconcusso quodam vigore spiritus excipientes, adeoque prouocantes. Quod nonnemo de primis surgentis Ecclesiæ Duodecimuris dixit, quorum vitæ rationem imitatione consequi, & in se exprimere conantur; partiuntur inter se orbem terrarum, victorias & spolia definiunt; per abrupta montium, & disiunctissima quæque regionum, animis velut igneis quadrigis rapti volitant: feruntur nunc pænè extra solem & sidera, nunc per squallentes arenarum tractus, nunc per ardentes vehementissimo solis appulsu regiones, nunc per æterno frigore rigentes plagas, in quibus nullum humani cultus vestigium, cum ardoribus, algoribus, siti, fame & sexcentis aliis incommodis pugnaturi. Perueniunt deinde ad numerosissimas gentes, pugnant nudi, laceri, inermes contra Reges, Sarrapas, sacerdotes idolorum, populos immanitate barbaros: persuadent impiis Religionem, auarissimis paupertatem, omni libidinum genere inquinatissimis castimoniam; & quod stuporis plenum est, contritis dæmonum simulacris, templisque falsorum numinum excisis, CHRISTI in crucem sublatis vexilla in clarissimâ luce terrarum desigunt. Fulgurent barbarorum mucrones, tonent minæ, ruant armorum fulmina; præstò sunt qui excipiant, qui toto pectore mortem induant, & vincant moriendo. Non defuerunt præterito sæculo Neronis, Domitiani, Decij, Diocletiani, atque ex veteri illâ immanitate Sapore, Mammuchæ, Dunaani, qui conatus sanctos tormentorum procellâ, cruorisque humani fluctibus obruere studuerunt, sed gloriosissimi facinoris conscientiam erectus animus, contemptor deliciarum, pœnarum irrisor, sui victor, ex ruinis triumphos suos instauravit,

Ecc 2

Duris

Generositas Societatis.

Horat. l. 4.
Od. 4.

*Duris ut ilex tansa bipennibus,
Nigra feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.*

Lib. r. Or-
thod. explic.

Martyres
Societatis.

Infinitum putavit magnus ille Theologus Didacus Payua de Andrada, numerando percensere, quot huius Sodalitatis viri, in hoc docendi Euangelij atque Indos ab impietate auocandi munere, verberibus caesi fuerint, quot vinculis & carceribus constricti, quot inedia ferè consumpti, quot denique ob CHRISTI nomen variis cruciatuum generibus interempti, qui ex catastis, ex crucibus, ex rogis, aliisque exquisitissimorum suppliciorum carnificinis, lati & integri euolarunt in cælum. O fortia pectora! ô generosam an fortunatam mortem, quæ natura debita CHRISTO consecrata est! ô purpurata Martyrum examina! vos fortissimi dum vixistis, nunc postquam à nobis excessistis sanctissimi milites, nobis hoc decus, hoc fortitudinis exemplum pro stimulo reliquistis. Vobis pro diademate & coronis candentes carbones fuerunt, pro margaritis vulnera, pro exquisitis dapibus ieiunia, pro amœnis hortis saxa & solitudines, pro tepidis ac delicatis balneis stagna glacie rigentia, pro felicitatis fastigio se obes profundi: tunc maxime erecti, cum capite deorsum verso infra terram semisepulti, mortuis quàm viuis propiores videremini. Actum est vobiscum præclare, ô beatissimi: nam inter palmarum vestrarum fructus mortui, properantem spiritum effudistis in victoriâ. Vobis verò (dicam & ego) tot sunt tumuli quot oræ terrarum, tot laudes quot ora gentium, tot triumphi quot pompæ virtutum. Stat ipsa triumphorum vestrorum moles magnificis insculpta litteris, vestro ipsorum cruore feliciter exarata, amplis illuminata gloriae sideribus, quibus, vt luceant, faces succendet æternitas. Interea vester sanguis nobis pro semine est; ex quo innumeri leonum catuli, robore & constantiâ præstantes, inclyti heroës, inimicis formidandi, animo inuicti, ferro & acie inuulnerabiles procreantur, quibus periculorum iliadem & plura etiam quàm Herculi monstra metus obiciat: sed magno animi motu, erectâque contentione, infiliente in novos Samsones spiritu Domini, cuius afflatu concitantur, in larvas illas inuehuntur. Vsu familiari comperimus, electrum attritu digitorum (Isidori verba sunt) *acceptâ caloris animâ*, paleas vestiumque fimbrias rapere: sic illi velut attritu rerum aduersarum diuino calore animati, vim & vigorem excitent oportet. Apage ab hac Societate leonum quos metus prohibet, quos obiectu periculorum ac difficultatum à bono & honesto deterret degener sanguis. Vt ad magnos labores se vocari meminerit quisquis IESV militat, monet egregius Ductor Ignatius.

Constit. 4.
parte lit. A.
Constantia Socie-
tatis in la-
boribus,
boni simi-
lis.

Et quoniam altera fortitudinis pars in stabili laborum perfeptione, ex omnium Philosophorum æquè ac sanctorum Patrum sententiâ, consistit; à bobus, quos laborum patientes symbolica veterum agnouit litteratura, vitulinos pedes, tamquam insigne indefessæ tolerantæ, in partem ornamentorum suorum adsciuerunt. Latini Pacati audax semper mihi visa fuit adulatio, dum ita Theodosium egregiis districtum negotiis Principem alloquitur: *Gaudent profecto diuina perpetuo motu,* 1895

Arift. lib. 3.
Polit. cap. 4.

Obedi-
entia Socie-
tatis prom-
pta.
De Vitâ E-
piphanij.

figne decus, nobilisque animi character, ἀρχαῖος καλός, benè obedire. Boues vocavi: fulgura sunt, de quibus Iob mirabile quiddam prodidit, quòd ad mittentis arbitrium ibunt, & reuertentia dicent, Adsumus, tam videlicet effusè gestiens ad obtemperandum in germanis Societatis filiis contentio est, vt auditâ militiæ suæ tesserâ *obedientia*, prius propè rem ipsam confecisse videantur, quàm de illâ faciendâ cognouerint. Præsentunt enim bonæ mentes eorum desideria quibus cum integritate famulantur, vt loquitur Ennodius. Siue ergo à Præfidibus ad humilia obeunda, siue ad maiora & sublimia inuitentur: nullo officiorum discrimine, vna omnibus vox est: Adsumus. nec tardius perficitur imperium quàm accipitur. æquè iucundis imperatis delectari, quàm arduis difficillimisq; rebus, Sociorum propria laus est. I vnum euocasset magnum illum Xauerium ex remotissimis Asiæ, & vltimis Indiarum finibus. quanta celeritas! Ex iis in pestem, in hostium globos, in ignes & incendia, in strictos mucrones, in cades & vulnera, in humanæ carnis auidos dentes, vnius niectus oculi immisit quamplurimos. Quàm cæca & intrepida promptitudo! Hoc Celerum manipulo, nisi fallor, orbem percurrit Ignatius.

Societas
aquilæ si-
milis inge-
niorum
acumine.

Quæris modò quibus armis instructos voluerit? doctrinæ suauitate, quæ ingenij melioris fructus est. Ita ad aquilas transeo, tertium ex multiformi animalium habitu petitum emblema: de quibus in arcanis suis Pierius Valerianus sic scribit: *Pindarus cum aliis plerisque locis, tum præcipuè Nemeis, ingenij promptitudinem & velocitatem per aquilam ostendit; sumptâ ab eo comparatione, quòd prædam etiam valde procul distantem mirâ pernicitate nanciscatur, visuq; ita polleat, vt profundissima queque prospèctet: quæ omnia ingeniorum acumini sunt accommodata. Idem, cum Bacchilidis & æmulorum suorum gloriam eleuat, coruus illos, se vnum aquilam iactat, quòd promptissimo ingenio nihil non concipiat, quantumlibet arduum, et à terrâ mariq; remotum, mox et styli velocitate quæcumque conceperit assequatur.* Sanè aquilam (vt nomen etiam interpretemur) ab acutè videndo dictam, nonnulli ex veteribus asserunt; vtpote qui aquilam quasi aculam, ab acumine dictam autumant, quasi longissimo interuallo minutissima discernentem. Non multùm fortitudo & laborum tolerantia cum singulari obedientiæ facilitate coniuncta, nouis hinc gloriæ diuinæ propugnatoribus profuisset, nisi ingenij felicitas scientiarum arma suppeditasset. Eam ob rem optandum, vt qui in Societatem adlegendi sunt, viri sint non solum vitæ probitate, sed etiam litterarum eruditione præstantes: quorum vita sit perpetua vitiorum censura, norma morum, clarissimarum virtutum imago, vox autem iuge quoddam sapientiæ caelestis oraculum, ingenium velox, pectus sapientiæ & virtutis ferax, mens acris, præcelsa, & volucris (vt ita dicam) flammis semper accensa. Quod quia vniuersim in omnibus assequi difficile visum est (raros enim inuenias qui vtroque hoc instrumento instructi se offerunt) eos admitti placuit adolescentes, qui bonorum morum & ingeniorum probatâ indole spem facerent, quòd, vbi magnatum artium fontes ebiberint, exercitio virtutis ac doctrinæ in probos simul ac doctos viros sint euasuri. Accedente iam ergo ad naturam sedulâ insti-
tutione,

tutione, ex his Tironibus quos viros expectes? quàm disertos? quàm prudentes? Itaque scientiã simul ac virtute exculi, præstantiã animi & intellectus acumine & sollertiã vera discernunt à falsis; inuestigant, capiunt, cognoscunt omnia, & in omnium doctrinarum ac bonarum artium palæstrã non infimum sapientiæ munus gerunt. Quidquid in studiis humanitatis floridum, quidquid in Philosophiæ stadio laboriosum, quidquid in arcanis naturæ reconditum, quidquid in Mathematicis disciplinis difficile, quidquid in lucidã illã diuinitatis caligine obscurum est; quomodo docendo scribendoque pertractent, silente meloquuntur exarata volumina, quæ bibliothecas benè magnas complent omnigenã rerum varietate. Mitto eos qui castiores Musas amant, & Parnasso digni sunt Poëtæ: Historicos non memoro: tersã Latinitatis auctores silentio inuoluo: oratores, inquam, disertissimos, à quibus sublimitas in verbis, grauitas in sententiis, decor in personis, motus in affectibus peti potest, dissimulo: reliquos prudentiæ ciuilibus & profanæ choragos prætereo, quorum flores, ludi, gratiæ, vences & documenta minora censeantur, nisi apparatus instar dignioribus deseruiant. Pluteos obi, euolue libros, classes illas altioris eruditionis perlustra, in penitiora illa sublimioris cognitionis adyta penetra; occurrent in quibus subtilitatem in inueniendo, in dicendo perspicuitatem, in disputando vim admiraberis, siue contra Sectarios argumenta contorquent, siue Aristotelis præcepta discutiant, siue rerum naturalium multiplici causarum nexu conuolutam seriem, & quidquid supra naturam ad causarum fontem & principium propiùs accedit, exponunt, siue de summo Bono philosophantur. Sunt qui vitia & virtutes suis coloribus depingunt, definiunt, distinguunt, medentur affectibus, mores instituunt, saluberrimis præceptis vitam regunt, magno ad benè recteque agendum adiumento. Neque enim hæc umbratili in schemate, veterum Philosophorum more, quisquam umbras pro veritate sectatus proponit. procul hæc bractea, auro puriori hîc locus est; quod ad rationes superiores regulasque æternæ veritatis, solidæque doctrinæ, examinat, quæ in apice scientiarum sedet Theologia: præ cuius luce profanæ eruditionis phaleræ nihil aliud videntur quàm marcescentes vanitates, vt appellantur à D. Ambrosio. Tamen quando huic Dominiæ & Reginæ ancillantur, quantum claritatis adferunt & ornamenti! hîc librorum sacrorum, hîc orthodoxorum Patrum, & decretorum Ecclesiæ accurata cognitio: hîc diligens interpretatio Scripturarum, hîc sublimium quæstionum diserta, subtilis, & si opus, coloribus oratoriis quasi quadam veste sermonis ornata, enucleatio: hîc de actionibus Christianis sollers & prudens discussio. Quippe non stultæ hominum opinioni & vanissimæ ostentationi indulgent, sed ingenij sui census omnes in sacrum Numinis, cui famulantur, ærarium ingenuã deuotione conferunt, vt probent se non intempestiuæ & superbæ sapientiæ famam venari, sed generis sui asserere notam, quã sagaces inueniendis idoneis ad pietatem prouocandam fouendamque subsidiis, vni sua studia immolant Deo, & variarum rerum notitiam ad rerum cælestium fructum sincero pectore dirigunt, fideles bonorum Domini dispensatores.

Sed

Lib. 6. Hæc
æmeron.

Sed de aquilarum naturâ satis . reliqua est hominis effigies, in quam tot illustrium virtutum symbola, quot in cælum ab Astronomis translata animalium lucentium formæ, quæ in siderum positione describuntur, conteniunt. Nam ita composita erant mystica illa Ezechielis animalia, vt à vertice genuum tenus corpus humanum referrent, cui ab humeris iuba leonis dependebat, infra bifida vngula vitulinum quid ferebat in pedibus: qui quia non tam terram calcare, quàm volatu celeri deferri debebant supra sordes & puluerem, aquilæ suas alas dederant, quarum duabus aërem verberabant gestientium in morem, duabus corpus tegebant. Addo ego & manus: eosdem enim esse asserunt viri eruditissimi cum Seraphinis Isaia, qui solium altitudinis immensæ in argumentum amplitudinis ac supremæ Maiestatis circumstabant, manusque sub pennis complicatas ferebant. Sed quis hîc homines requirat, cum sectatores esse dixerim Angelorum? imò verò quos Angelos, nisi humanos, requirit Homo-Deus huius exercitus Imperator? qui cum è sinu Patris, magnus ille viscerum partus, vt eum magnificè compellat Synesius, egrederetur in terras; vt homines caperet, mortale corpus induit, & benevolentia conciliatricem humanitatem tamquam escam obiecit, quâ traherentur. Pia & religiosa calliditas! quam eius Socij feliciter imitentur; quorum itidem sollertia est ad omnium se mores effingere & accommodare, omnia munia obire, omnes personas sustinere, omnibus omnia fieri, & similitudine officiorum quascumque gentes, etiam bellicosissimas & inter feras ferarum more educatas, imò Thyesteis dapibus & humano cruore saginatas, demulcere, sensimque ab immani illâ barbarie, ad Christianæ Religionis mansuetudinem decusque pellicere. Adulationis vitium caue suspicaris. Amoris ingeniosi versatilis ars est & industria, quæ suavi hoc velut fascino inuadit reluctantes, & sibi ac Deo restituit. Hic est ille dolus bonus & salutaris, quo Doctor Gentium Paulus Corinthios se cepisse gloriatur. Hoc Ignatius rebelles animos flexit, hoc Xauerius barbaros spiritus mitigauit, hoc Anchieta prioris sæculi Thaumaturgus Brasilos humanis carnibus vesci solitos ad naturæ & rationis leges reuocauit: hoc apud Sinas Riccius Crucis ignominiosæ adorationem persuasit: hoc alij infiniti contumacissimorum etiam in Europâ nostrâ corda expugnarunt. Pueros eos pueri experiuntur, viros viri, afflictos afflictæ: cum rusticis rustici, cum militibus milites, cum nautis nautæ, Religiosâ morum urbanitate insinuante officiosam gratiam, & pares affectus reposcente. Aurum profectò rete ad capiendas animas! quod enim delectat, persuadet; & amabile fit, quidquid similitudine morum blanditur. Modò demittunt se ad ima, modò erigunt se ad summa, modò tenent se in mediis: nec aliud cauent æquè, quàm ne dispari vitæ ratione & consuetudine hominum à se voluntates auertant. Itaque externam faciem & habitum omnibus persimilem habent, animum Deo seruant; ad eum omnino modum, quo optimus morum magister Seneca Lucilium suum ad homines virtuti conciliandos instruebat: monens ne quid ostentaret in habitu aut genere vitæ, quod nimium in oculos incurreret; asperum cultum, & intonsum caput, & negligentiore barbam deuitaret. *Satis,* inquit,

*Societas
hominis si-
militudi-
nem expri-
mit mo-
rum ur-
banitate.*

*Epist. a. c. 12.
Societas
cum Apo-
stolo, san-
cto dolo ho-
mines ca-
pit.*

Epist. 5.

inquit, ipsum nomen Philosophiæ, etiamsi modestè tractetur, inuidiosum est. Quid igitur si nos hominum consuetudini cæperimus excipere? Intus omnia dissimilia sint: frons nostra populo conveniat. Non splendeat toga; ne sordeat quidem. Id agamus, ut meliorem vitam sequamur quàm vulgus, non ut contrariam. Quamobrem? alioqui quos emendare volumus, fugamus, & à nobis auertimus. Illud quoque efficimus, ut nihil imitari velint nostri, dum timent ne imitanda sint omnia. Causam habes ex Stoicâ veterum disciplinâ, quæ multùm à ratione petita est, cur modus viuendi in Societate sit communis. Itaque ne Ethnicorum quidem habitus displiceat, nec toga litteratorum, aut prætexta Magistratuum, apud exterarum nationum profana sacris hominibus videatur; ut morum ac cultus conspuratione faciliorem ad omnes aditum adepti, concordiam consuetudinem, consuetudine affectum, affectu vim quamdam ineluctabilem, dominatricem animorum, quâ nihil est in rebus humanis imperiosius, lucrentur. Obliquandus est sinus in ventum, noscenda humorum temperies, opportunè insinuandus amoris aculeus, blandimenta quibus capi quis possit, exploranda: omnia denique ad flexanimæ humanitatis leges componenda, nihilque quod terreat permittendum ei, qui corda ad virtutem emollire contendit. Quod ad eò suis cordi voluit esse peritissimum animorum venator Ignatius, ut præmium aliud laborum nullum suis staterit præter ipsam beneficentiam, & auxilium Dei causâ proximis impensum. Venale obsequium pretio suo suspectum est, liberale prouocat ad amorem. Itaque homines nostri cum animalibus illis manus non explicatas, hoc est auidas, protrudunt; sed modestè intra alas continent, memores se gratis dare debere quæ gratis acceperunt; nec postulando, nec admittendo stipendium, vel eleëmofynas vllas (legis sacrosancta verba adfero) quibus officium quale quale ex iis quæ Societas iuxta nostrum institutum exercere potest, compensari videatur. Obtrudunt sponte auxilia, sui copiam minimè faciunt pretiosam, vilem operam promiscuè offerunt sine discrimine: dicunt cum Lactantio, *Nos aquam non vendimus, neque solem mercede prestamus*: vnâ salutem vestram spectamus ac Dei gloriam, cuius vnus incremento beamur. Has artes docuit zelus animarum, quæ præclarissima nota est viri Apostolici: animas, inquam, fratrum diligit, CHRISTI peculium; pro quibus etiam, si res ferat, anathema fieri cupit: omnes in eo defigit curas & cogitationes, ut alias pelliciat, alias formet, alias ex Orci faucibus eripiat. quarit in compitis, quarit in carceribus, quarit in xenodochiis. nunc in publicâ luce concionatur, nunc pagos & solitudines lustrat, ut miseram aliquam ouiculam per agros palabundam suis humeris reportet ad gregem. Quacumque proficiscitur, sub hac amoris veste quem defert, ignem spargit & faeces, omnes omnium mentes desiderio Creatoris incendit: & illas quidem parturit, illas lactat, illas educando promouet in firmitatem & robur adolescentiæ; alias educatas & roboratas exquisitis vestit ornamentis. omnes fouet, omnes amplectitur, omnes in Domini IESU capit visceribus; omnibus omnia factus, in eius imitationem qui factus est pro nobis in similitudinem carnis peccati.

*Societas
gratis se
impendit.*

*Lib. 3. Diab.
instit.*

En fortes amoris milites, en assiduos & laborum patientes, en promptos & ad omne Ducis imperium expeditos, en sagaces & fideles, & si astu opus est, piè sollertes: quibus præfidiis incumbentem sibi negotiorum molem exceperunt, exceptam fortissimè sustinuerunt, sustentatam cum laude & gloriâ gesserunt. Immutarunt peruersissimos rerum status, supposuerunt, frementibus inferis, flagitiis castimoniam, rapinis charitatem, impietati religionem, perditæ ac profligatæ licentiæ disciplinam. Dederunt rebus nouis auctoritatem, pondus antiquis, obsolescentis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, meliorem omnibus ordinem atque naturam. Quis delectus, Deus immortalis? quæ belli fulmina, qui flos militiæ, quæ Ecclesiæ præsidia, qui tutelares & vindices? quorum singuli in viros summis rebus pares formati, audeo dicere, pro acie censentur. Nec mentior: nam, fremente inuidiâ, fauente cælo, bonis omnibus plaudentibus, vnus aliquis tot interdum hostium victor existit, quot ab exercitu benè numerofo iures domari vix posse. Quid iam, coactis in vnum viribus, tota simul tot virorum dicam an Angelorum Societas: quæ non strages edet, quæ non excidia errorum & vitiorum procurabit? quæ auxilia laboranti Ecclesiæ feret? Feret? imò iam tulit, vt Vatis Iessæi oraculo iam pridem videri potest pronuntiatum, qui pluuiæ nomine singulare ac largum sitienti Sanctorum terræ beneficium conferendum promittens, tantumdem facit ac si dicat, vastitati omni, quæ siue ab aduersariorum depopulationibus, siue ab exsuccâ sterilitate & agrorum lue, grassabitur, solatium à paternâ prouidi Dei curâ & sollicitudine submittendum. Sed quâ ratione? quasi equos illos diuinos, qui Ezechielis currum admirabilem traxerunt, præ oculis haberet, *Animalia tua*, inquit, *habitabunt in eâ*: quorum nempe leonina fortitudo nihil cum mollitie, bouina patientia cum ægritudine, aquilina sapientia cum ostentatione, beneuolentia humana cum fictione commune habet. En præclarissimum de Societate vaticinium. Hebræum *haiath*, pro quo Vulgatus *animalia* vertit, Ptolemæi sapientes *ordinem* siue *stationem militarem* interpretati sunt: Arias Montanus, linguæ sanctæ peritissimus, *societatem* facit: à quo non longè abit Pagninus, qui *congregationem* legit. luculentius Genebrardus: *Tui electi, tuum peculium, tui greges & copie, tue oues, quarum tu es pastor, habitabunt in eâ*. paulò aliter, sed æquè generosè Chaldaus: *Viuificationem tuam collocasti in eâ: preparasti exercitus cæturnum Angelorum, vt benefaceres pauperibus Dei*. Accipio omen. quasi Societatem IESV diuinitus inspiratus Vates eminens prospiceret, inter innumera hæresum, schismatum, errorum ac vitiorum discrimina, magno Ecclesiæ bono nascituram; Pæanem non vanus augur iam tum cecinit, & fidelium spem singulari delectus auxilio defendendam, confirmandam, perficiendam pronuntiauit. Quid ita? quia Societas tua habitabit in eâ, tua castra & militare robur, animalia tua, tui greges & copie, tua peculiaris congregatio, tuæ oues quarum tu es pastor, & quas tuo characterè insigniri voluisti: tui milites, quorum tu es dux, exercitus cæturnum Angelorum siue spirituum; qui administratorij & adiutores tui sunt, dum egregiâ morum probitate, ardenti gloriæ tuæ zelo, indefessâ

*Societas
Ecclesiæ
subsidiio
destinata.
Psal. 67.*

diuini

diuini verbi prædicatione, vtili librorum elucubratione, omnibusque tandem virium & ingenij neruis, fessis Christiani orbis rebus & incommodis subueniunt, improbitatem profligant, tuo nomini trophæum spoliis hostium graue quaquaversum erigunt fidissimi triumphantis Dei-hominis baiuli & portitores. Sunt certè hæc longè maxima fauoris argumenta, tum mortalium necessitati, tum Sociorum commendationi ab inexhausto bonorum omnium fonte in sublunarem hunc mundum deriuata, quibus fructus iam vno sæculo respondit copiosissimus, & porrò (si quid de cælo admonemur) omnibus retrò sæculis cumulatiùs respondebit.

Sed longior sum quàm volebam: filum ergo contraho, & vos compello, cælestis huius quadrigæ iugales animæ: Nolite arbitrari hæc à me dicta, vt blandiar arrogantia, & confcios imbecillitatis humanæ spiritus inani fastus supercilio in tumorem erigam; sed vt quisque sui officij & nobilissimæ vocationis descriptas norit rationes, in quas vires exerescere, quâ patientiæ laude præstare, quâ obsequendi gloriâ eminere, quâ scientiarum accessione ornari, quàm solleter hominum se moribus insinuare, quàm strenuè pietati operari debeat. Ita segnem me & quasi fucum inter apes adhortari soleo: In Dei ære & peculio sumus toti, quotquot Societati Iesv nomen dedimus: nostrum est acceptas à Deo gratiæ & naturæ dotes in Auctoris obsequium conuertere, & alacri animo in consuetudinis humanæ commercium, in Reipublicæ Christianæ decus & solatium, in procurandam hominum salutem, adeoque pænè in ipsam transire contubernium Angelorum. Hoc est, scenam eandem quam Ezechiel vidit, attonito ad hæc miracula, quâ latissimè patet, mundo, omnium oculis quotidie videndam obijcere. Hoc agamus, Socij, in id toto pectore incumbamus: assuescamus rationes ponere cum Deo, voluntatem Domini exquirere, pro benè gestis gratias agere, ad aram recurrere, illic omnes coronas appendere, ex quibus diuinæ gloriæ currus splendores suos in ornamentum accipit. Ita fiet, vt, affixis sempiterni Numinis tholo mille hostium spoliis, post tot in Europâ, Asiâ & Africâ congressus, tot pugnas, tot victorias, post tot messes Orientis, tot vtriusque mundi decora, post tot industriæ monumenta, quot plagæ solis ortu atque occasu lustrantur, leones suos, boues suos, aquilas suas, homines & filios suos, sine degeneri maculâ sanguinis, se parente dignos agnoscat Ignatius.

ORATIO SECUNDA

*Paranetica ad imitationem primorum Patrum
in functionibus Societatis.*

EA est æterni Numinis prouidentia, RR. PP. vt, cum nouum aliquem in Republicâ Christianâ cætum cogit eorum hominum, qui improbitati bellum indicant, qui pietatem aut stantem propugnent, aut collapsam erigant, qui afflictis ac prostratis Ecclesiæ rebus opem auxiliumque afferant; eundem & optimis saluberrimisque legibus fir-

Exemplorum vis etiam in stabilendis Ordinibus servanda.

Horum imitatione IESV Societas effloruit.

Naturâ, arte, exercitiatione,

met, & illustribus informet exemplis. Cùm enim mens nostra, iam inde ab origine generis nostri, iis inuoluta sit tenebris, vt neque plane, quæ ad salutem atque incolumitatem humanæ vitæ conferunt, perspiciat; neque, si perspexerit, id tamen, quod optimum censet, semper possit ac velit amplecti; necesse est omnem vitæ nostræ rationem sanctissimarum legum adminiculis temperari, vt ad solidam perfectamque virtutem contendamus, ac, si quando aberrare contigerit, illuc, vnde non decuit abire, reuertamur. At verò quoniam à naturâ eam hausimus inconstantiam, vt quæ summâ contentione ac studio amplexi sumus, quasi senescentem primo illo animi vigore, paulatim deseramus; sapienter contingit, ea quæ à maioribus præclare sancitæ fuisse, posterorum incuriâ collabascere; nisi eorum qui nos præcesserunt illustria gloriosaque facta identidem ob oculos versentur, nosque tamquam stimulis quibusdam ad veram laudem atque honestatem continenter excitent. Tanta nimirum horum adiumentorum vis est & efficacia, vt nulla sine iis, quantumvis piè religioseque condita familia, stabilis esse possit ac diuturna; nullius aliquando disciplina, ætatis vitio labefacta, nisi per hæc, ad pristinam reuocari seueritatem; nulla, nisi his munita præfidiis, integra steterit hactenus atque incorrupta. Testis est hæc ipsa, in quâ Dei munere vitam degimus, minima Societas, quæ centesimum modò annum agit, ex quo ab optimo sanctissimoque Parente suo caelesti instinctu condita, à Summo sacrorum Antistite publicâ, eaque apud omnes homines grauissimâ, auctoritate corroborata est. Quid eum à primis statim incunabulis in vltimas terrarum oras propagatam, quid gloriosos illos vbique gentium labores fuscipientem, quos vitæ ratio præscribit; quid inter innumera, quæ pro animorum salute assidue subit pericula, hucusque præstitit incolumem, nisi sacrosancta legum salutarium obseruatio, & eorum, quæ pauci illi viri è quibus primùm coaluit, præclare gesserunt, studiosa imitatio? Atque vtinam hac ope atque auxilio multos videat annos sæculares, ætate prouecta, sed viribus atque animis integri! Ad leges quidem quod attinet, quibus omnis Religiosæ vitæ disciplina continetur; confidere licet, Moderatores numquam defuturos virtute sapientiâque præstantes, qui ex earum præscripto sibi commissos gubernent. At verò illud nobis etiam atque etiam cauendum est, ne ab illâ aberrantes semitâ, quam maiores nostri suis signauere virtutibus, Matrem nostram, quæ nos alit atque complectitur, quam decoram aded ac vegetam accepimus, vitio nostro deteriorem ad posteros transmittamus. Aberit ab ætate nostrâ illa labes, si in primos illos Societatis huius propagatores mentis aciem frequenter intendamus, eorumque facta pulcherrima animis nostris perpetuò infixæ hæreant, non inani cogitatione voluenda, sed diligenti imitatione exprimenda. Quod dum vnicuique nostrum commendo, existimetis velim RR. PP. meam me potius conuenire conscientiam, meamque damnare socordiam, quàm iis, qui contento cursu ad absolutam perfectamque virtutem properant, calcar addere.

Vt doctrinâ, ita operis cuiusque, perfectionem tribus his rebus, naturâ, arte & exercitiatione comparari, homines iam olim sapientissimi tradi-

tradiderunt. Nouerant quippe naturam, quantumuis idoneam atque præstantem, quantumuis expeditam, atque ad omne id quod honestum est propensam, artis tamen præceptionibus destitutam, grauissimis obnoxiam esse erroribus; arte verò ac disciplinâ instructam, si exercitatio absit, inertem atque otiosam censerî. Quæ tria perfectionis adiumenta, etsi fateri cogimur ita necessario requiri, vt sine iis nihil omnino excellens, nihil eximium sperari possit; acutius tamen nescio quid hac in re illi perspexisse visi sunt, qui tribus illis quartum adiungere præsidium, imitationem. Nemo enim aliquando homo repertus est naturæ præstantiâ, agendi cognitione, exercitationis assiduitate in re vllâ omnes perfectionis numeros complexus esse, qui non aliquam eius rei formam sibi proposuisset quam imitaretur, aut ab alio expressam, aut mente conceptam, tacitâque cogitatione à sese efformatam. Quod vt in iis artibus, quæ in solâ consistunt cognitione, minùs alicui perspicuum sit; in iis certè, quæ in actione versantur, nulli non manifestum esse potest. Quis enim aliquando statuam aut ære fudit, aut cælo sculpsit è marmore, in quâ nihil absolutæ & perfectæ artis desideraretur, nisi is qui summos in vtrouis genere artifices diu multumque imitatus fuit? Quis vnquam pingendi peritiâ nobilis, argutias vultuum & varietates, recessus umbrarum ac depressiones, ab his exsultantes luminum eminentias, venustatemque totius operis, erudito penicillo ita repræsentauit, vt adæquare naturam videretur, nisi qui sub præstantissimo aliquo ætatis suæ Timanthe aut Apelle manum tabulæ admouit? Quis cum laude Rempublicam administravit, nisi qui ab iis exemplum sibi sumpsit, qui, quibus rebus vtilitas Reipublicæ pararetur augeturque, cum tenerent, ad eam moderandam vsum & scientiam, & studium suum, magnâ virtutis & innocentie famâ contulissent? Quis in bello veterum Imperatorum virtutem maiore gloriâ superauit, nisi qui sub clarissimorum Ducum disciplinâ tiro parere prius didicisset, quàm imperare; exercitum sequi, quàm ducere? Quid, quod ipse scientissimus formator hominum Deus impresserit nobis propensionem imitandi maximam? quæ vel in pueris sese prodit, qui, quæcumque fluunt in aures, obijciuntur oculis, veniunt in manus, imitatione conantur exprimere. Sed ad ista, quæ quotidie oculis nostris obuersantur, animum minùs aduertimus. Illud verò ingenitæ procliuatatis, quâ ad imitandum ferimur, fructum magnopere commendat, quod de Theseo puero antiqui tradiderunt. cum orbe pacato, debellatisque vbique terrarum monstris, Hercules aliquando Trezenem ad auum Thesei maternum diuertisset, benignè pro eâ famâ, quæ non Peloponnesum modò & Græciam, sed vltimas orbis oras impleuisset, exceptum fuisse; accubiturum deinde, leonis illud spoliū, victoriæ virtutisque monumentum, ex humeris deposuisse. quo viso terriculo, reliquos quotquot aderant diffugisse pueros, solum Theseum stetisse impavidum, raptisque, vnde proximè licuit, atmis in exuuias illas tamquam in verum leonem irruisse; cumque demum crebris audisset vsurpari sermonibus ea quæ Hercules plurima fortiter ac laboriosè gesserat, ferunt in puerili pectore eam exarsisse cupiditatem Herculeæ gloriæ æmulam, vt dies noctesque

*opus quod-
nis perfici-
tur:*

*quibus
ingenda
imitatio.*

*Hac ne-
cessaria in
artibus,*

*in Reipub;
admini-
stratione,*

in militiâ;

*estque in-
dita à na-
tura ad
eam pro-
pensionem*

nihil animo volueret, nisi quo pacto Herculis securus facta, parem orbis operam probaret suam. vsque adeo vt dormienti eadem obuersarentur simulacra, quæ interdiu mens acris & inquieta versarat, donec vix ex ephebis egressus, idem gloriæ curriculum ingressus est. Quod si tantum valet aliorum imitatio exercitationi adiuncta, in iis artibus ac rebus quæ ad vsum vitæ communis pertinent, vt vel mediocri ingenio præditos supra vulgus efferat; quisquàmne erit, qui hæc tantumdem posse negabit iis in rebus, quæ in finem honestissimum pulcherrimumque referuntur; maximarum scilicet virtutum acquisitionem, animorum incolumitatem, diuinæ gloriæ incrementum, præmia illa quæ nulla temporis obliterabit iniuria, quæ propria sunt eorum qui se virtuti diuinæque gloriæ consecrarunt? Atque hic campus noster est, hæc Respub. nostra, hæc quæstuosissima Societatis negotiatio.

Condidit nos sapientissimus ille rerum omnium effector Deus, non vt ignauiorum pecorum instar, ad humillima quæque nos abijceremus; sed vt in solem ac pulverem prodiremus: animum infudit cælestium donorum capacem: à reliquorum mortalium numero, ad hoc quod sectamur vitæ institutum secreuit: leges dictauit sanctissimas: spatium aperuit latissimum, in quo nostra desudaret industria. Vtinam verò amplissimis illis explendi muneris nostri præsidis, quæ par est curâ, sedulitate, sollicitudine, vteremur! neque quemquam aliquando aut ignauiâ ab officio retardaret, aut quietis amor seduceret, aut animi imbecillitas & remissio deiceret! Pictores Deus nos esse voluit, fictores, sculptores: non vt fugaces tabulis colores illineremus, non vt fragiles ex argillâ statuas fingeremus, aut saxo sculperemus; sed vt imaginem illam, quam præpotens Opifex animis hominum impressit, dum lucis huius vsurâ fruimur, illustrium virtutum pigmentis in nobisipsis aliisquæ perficeremus, neque eam pateremur aliquando vitiorum fordibus obsolescere: vt teneram pueritiam, instar mollis ceræ tractabilem, Christianæ doctrinæ rudimentis, omniquæ morum honestate institueremus: vt eorum pectoribus quibus ætas est maturior, quæ publicis, quæ priuatis congressibus ac sermonibus salutarem Numinis timorem, virtutis amorem, & flagitiorum omnium odium acerrimum insculperemus. Respub. nobis commissa est, in quâ Regina ratio tamquam in editâ arce residet, vt in ceteras animi functiones, tamquam ciues, supremum dominatum obtineat: excubandum continenter, atque cauendum ne pulcherrima ista Reipub. forma in nobis, aliisque qui nobis animorum moderatoribus vtuntur, perturbetur; ne sceleratissimæ conspirationes oriantur, quibus, deiectâ ratione, indomitæ atque infrenatæ cupiditates imperium occupent. Bellum gerendum est acerbum, periculosum, diuturnum, in quo non antè missio speranda est, quàm huius vitæ castris egressi, victores spolia cælo inferamus: hostes instant & vrgent terribissimi atque crudelissimi; expugnanda impietatis castra, aperiendæ sunt abstrusæ vasserrimi cacodæmonis insidiæ, dissipandæ vitiorum copia, amentatæ in prauorum dogmatum profeminatores hastæ torquendæ. Neque vno tantum loco nobis in acie standum est; sed quacumque sol habitabiles oras illustrat, velut expeditis velitibus occurrendum est, quo-

tiacum-

*utilis etiam ad
virtutem.*

*Finis Societatis &
instituti-
um.*

tiescumque ad Dei gloriam & salutem plurimorum pertinere censue-
 rint illi, quorum nutu & arbitrio gubernamur. Hic finis est Instituti
 nostri, hæc exercitationes: quas tum suscepimus, cum Societati nomen
 dedimus: hic campus, in quo totius vitæ nostræ cura, labor, industria
 versaretur: hæc Sparta quam nobis religiosissimi illi Decemviri, &
 primi huiusce Familiæ auctores, per omnium rerum humanarum des-
 picientiam, per ærumnas maximas, per paupertatis incommoda, per
 discrimina laborum ornatam tradidere; ornandam porrò etiam à nobis,
 si ad ipsorum exempla oculos aperiamus, & quibus itineribus ad vitæ
 sanctimoniam contenderint, inspiciamus, nec ab eorum ardore virtute-
 que degeneremus, in quorum labores ac fructum sine laboribus introi-
 uimus. Quàm claris, quàm illustribus exemplis illi nobis præluxerint,
 ignorare omnino non potestis, qui & à maioribus accepistis, & ad poste-
 ritatis memoriam litteris mandata frequenter legistis. Ne tamen om-
 nia silentio inuoluam, tantisper modò adeste animis, dum in pauca
 confero, quæ in primo nascentis Societatis exordio vitæ cursum tenuerint,
 ut inde coniecturam faciatis, quibus adiumentis ea adoleuerit, at-
 que ad hanc, quam cernimus, maturitatem peruenerit. Postquam de-
 lectus ille Sociorum manipulus (quos non magis communium studio-
 rum tractatio, aut necessitudo contubernij, familiarisque usus coniun-
 xerat, quàm instinctus quidam diuinus afflatusque, animorum saluti
 honestissimâ sanctissimâque pactione, obligauerat) Parisiis Theologiæ
 metam attingisset; exardescente inter Hispanos Gallosque bello, visum
 est iis qui Lutetiæ substerant, bellicis tumultibus cedere, atque in Ita-
 liam Venetiisque contendere: quo loco eos Ignatius (qui valetudinis
 causâ in Hispaniam abierat) instauratis viribus, rebusque in patriam
 confectis, sese præstolaturum receperat. Non commemorabo hoc loco,
 quo pacto in hoc itinere à laboribus & incommodis Apostolicam vi-
 tam fuerint auspiciati, omni ope auxilioque humano destituti, solâ pau-
 pertate & ærumnis opulenti, squalore pædoreque obsiti, fame ac fatiga-
 tione exerciti, vegetæ tamen mentis vigore robusti. vnum hoc mihi pro-
 positum est in memoriam reuocare, quodnam illorum in celeberrimis
 urbibus Italiæ studium fuerit, quænam in luce ac frequentiam hominum
 occupationes, quænam in animorum salute procurandâ diu noctuque
 exercitationes. Suspicaretur fortasse quispiam in rebus ab iis cum digni-
 tate gestis peregrinus atque hospes, quique eorum propositum vulgi
 opinione ac sensu metiretur, eos in Optimatum sese amicitiam primum
 insinuasse; deinde prima in templis suggesta, prima in gymnasiis cir-
 cumspexisse subfellia, è quibus facundiam suam multiplicemque erudi-
 tionem in coronâ doctissimorum hominum planam facerent. Sed hæc
 illi in postremis habenda arbitrati sunt: alia mens fuit, alia cogitatio.
 Erant quidem, erant omnes eximia doctrinâ, excellentis acumine inge-
 nij, raris muneribus ac donis naturæ instructi, quibus magnam sibi
 perfacile potuissent apud homines gloriam comparare: sed modestiâ,
 submissione, sui que despicientiâ instructiores. eam nobis viam labori-
 bus suis strauerunt, per quam ad veram sempiternamque, quam vitæ
 nostræ ratio spectat, gloriam niteremur. Quocumque accedebant,

*Exempla
 quibus
 primi So-
 cietatis
 Patres
 præluxerunt.*

pro

pro contubernio sibi deligebant aut publica valetudinaria, aut mendicorum receptacula; vt in his, post diurnos labores, inter pauperes diuersati, & pauperum pasti more, congruis etiam cœnæ exciperentur cubilibus, quæ fatigata membra non ad quietem allicerent, sed nouis molestiis excercerent: in illis verò tum ceteris misericordiæ vacabant officiis, tum expiandis animis operam dabant, muniaque, quantumuis abiectissima, non modò non reformidabant, verùm etiam vltro sibi deposcebant, mirâque alacritate exsequebantur. Quid hîc memorem, vlceribus ac sanie fluentia corpora, quorum species oculis animisque obiecta nauseam procreare potuisset, nudis eos manibus contrectasse; suorum complexu corporum, dum lectos sternerent, excitasse iacentia, & in stratis eadem reclinasse? quid omnia corporis animique solatia opportunè quibusuis ægris adhibita? quid nocturnas apud egentissimum quemque vigilias? quid eorum corpora, quorum animos ad extremum vsque spiritum piis cohortationibus ac precibus profecuti fuerant, sepulchro, quod suis manibus effoderant, Christiano ritu tradita? Erant occupationes illæ eiusmodi, quæ etiam robustissimum quemque fregissent: sed incredibilis ille diuinæ gloriæ, vbique amplificandæ, proximorumque iuuandorum ardor, omnis immemor quietis, pari charitatis æstu atque exuberantiâ in sanos iuxtâ ac ægros deriuabatur. Nam è nosocomiis in publicum digressi, imbecillem ætatem vicatim collectam, in foro, in compitis, vbicumque id loci suaderet opportunitas, Christianæ doctrinæ rudimentis patienter instituebant. Mox ad rudem plebem, vt prouectioris ætatis, ita salutarium monitorum magis indigam, conuersi, è saxo aliquo aut scabello tamquam suggesto, populum voce, gestu, pileo conuocabant. Confluebat ille frequens, rei nouitate, peregrinâque insolentiâ inuitatus; risum sibi aut animi oblectationem, non fructum, tamquam à ioculatoribus aut agyrtis, non concionatoribus, pollicebatur: sed postquam eos summo ardore animi, insigni oculorum maiestate, maximâ vocis ac laterum contentione, de Deo rebusque diuinis verba facientes audiuit, postquam propositis cæli præmiis, aut intentatis inferorum suppliciis, in pectore suo quisque virtutis studium, & acre odium vitiorum sensit exardescere; tum demum agnouit quod genus hoc esset hominum, quorum præceptis saluberrimis sobrias cogitationes momento fusciperet. His perfuncti laboribus, cum nihil in concione nisi sibi quemque commendarent, nihil à circumfusâ multitudinem nisi ardens propriæ salutis desiderium postularent, nihil pro se ne vltro quidem oblatum admitterent, sed ostiatim stipem in victum emendicarent, sub noctem ad sua sese hospitia, nullâ re nisi paupertate & incommodis instructa, reciperent; magnos vbique animorum motus excitabant. Huiusmodi fuere maiorum nostrorum Religiosæ vitæ primordia, rerum arduarum quas pro Deo & Ecclesiâ suscepturi erant argumenta, difficillimarum expeditionum prolusiones: quæ quàm vberes & copiosos fructus iam tum protulerint, testes sunt florentissimæ vrbes Italiæ, eorum indefessâ operâ & industriâ excultæ; testis ipsa vrbium Domina, quæ primam illam virtutem, tanquam in orbis theatro expositam, admirata est; testis Italia vniuersa, quæ breui tempore pauco-

*fructus
quos retu-
lerunt.*

paucorum Patrum partim vitæ innocentis exemplo, partim docendi hortandique assiduitate, ingentem animum commutationem factam, ac præcipuè saluberrimam illam nascentis Ecclesiæ consuetudinem, Confessionis ac caelestis epuli frequentandi longo sæculorum intervallo vidit reuocatam; testes Principes amplissimi, Reges potentissimi, Pontifices religiosissimi, qui è puillo illo numero certatim aliquos expectere, qui in Regnis suis atque Prouinciis eandem pietatis sementem facerent, testes denique tot adolescentes ac viri natalibus, indole, ingenio, eruditione, rebusque gestis præstantes, qui primorum Patrum virtute & illustri ac peruulgatâ famâ concitati, in eorum mox Societatem adscribi summis votis efflagitarunt. Tantum nimirum incredibilis illa atque diuina virtus potuit in animis hominum efficere, vt omnes in admirationem raperet, vt alienos conciliaret, vt in aulis etiam inter delicias enutritos ad rerum humanarum despicientiam, ad laborum atque arumarum consortium, ad solidarum denique virtutum studia prouocaret. Et nos, qui idem illud, quod ab his auctoribus promanauit, vitæ institutum amplexi sumus, qui legibus nostris ad eorum exempla dirigimur, ad hos labores non excitabimur? ad huius gloriæ consortium non adspirabimus? eritque aliquis ita languidus ac degener, vt eorum vestigia, quæ ad memoriam posterorum sempiternam fixa reliquerunt, consecrari recuset? Themistoclem certè, cum adolescentiam infamia ac turpitudinis notis inustam exegisset, alienâ ferunt imitatione in virum clarissimum magnumque Græciæ lumen, mediumque Asiæ & Europæ vel spei vel desperationis pignus, euasisse. Nam laudis & gloriæ stimulis agitatus, cum noctes frequenter duceret insomnes, questus est Miltiadis trophæa identidem sibi ante oculos versari, atque ita animum extimulare, nullam vt quietis partem capere posset. Nos verò quo animo erimus? an, sicuti torporis aliquid è vitâ antè actâ adhæserit, aut inertiae desidiaeque somnus obreperit, an, inquam, gloriosissima maiorum nostrorum trophæa ac monumenta soporem hunc non excutient? trophæa, inquam, quæ non in campis temporum iniuriis obnoxia, sed in posterorum animis fixerunt. Quod si Romanorum sapientissimi id præclare instituerunt, vt in conuiujs egregia virorum illustrium facta carmine comprehensa ad tibiam à maioribus natu decantarentur, quò ad ea imitanda iuuentutem alacriorem redderent; quid aliud Moderatoribus nostris viris prudentissimis propositum fuisse putamus, cum parentum nostrorum gesta litteris consignari voluerit, quàm vt iis nos stimulis ad imitationem incitarent? Id nisi facimus, atque in imitatione omnem curam, operam, industriam nostram ponimus; abolenda nobis eorum sunt monumenta, conuellendæ imagines, memoria depnenda, ne assidue nobis degenerem vitæ conditionem exprobrent. Fortes plerumque à fortibus propagari cernimus, & in animantibus quoque egregia parentum indoles in sobole elucescit: prouidendum nobis est igitur, ne nobis probro sit ac dedecori à tam illustri virtute degenerasse. Auertat id supremus ille militiæ nostræ Imperator, à quo nomen circumferimus: auertant ij ipsi parentes nostri iam pridem Superis adscripti: qui dum hæc infima terrarum contemplantur, & Societatem

Adhortatio ad imitationem.

tam numerosâ prole gaudent esse propagatam, suas esse partes intelligunt, quâ pollent auctoritate, Deum in causâ nostrâ interpellare; vt iisdem quibus ipsi præcessere vestigiis insistentes, in eiusdem gloriæ communionem venire possimus.

ORATIO TERTIA.

*De institutione & propagatione Sodalitatum B.V. MARIÆ,
deq̄ vario per eas à Societate collecto fructu.*

*Habita ad Sodales Supremi Concilij Senatores, aliosque Optimates
Mechliniæ anno seculari.*

Societatis nostræ diuinitus institutæ, & Apostolicæ Sedis auctoritate confirmatæ, centesimus hic annus est; quo, veteri receptâque consuetudine, memoria decursi temporis renouatur, & functionum, quibus ea creuit, recognoscuntur fructus, gratiæque secundum Deum aguntur Superis: quorum adspirante fauore, eam, quâ non absque stupore fruimur, maturitatem sunt adeptæ. Quod si fieri in ceteris par est, quo me animo esse oportet in hoc meo Parthenio munere? quas agere gratias Virgini, cuius patrocinio & tutelâ, cum hæc nostra Sodalitas, tum orbe toto propè innumeræ floruerunt? quo affectu gratulari non tantum præsentibus, sed iis etiam, ad quos peruenire mea vox non poterit, tam vberi tamque vario percepto fructu? Nolui ego vnus ingratus esse in Virginem; nolui in Sodales à Virgine adoptatos inhumanus. Hæc causâ fuit Parthenium hunc cœtum hodiernâ die cogendi: quem cum video, fateor dicendi me nouo quodam & inusitato desiderio excitari. Adeste animis, & quem magnæ Matris honor exigit, fauorem beneuolentiamque comodate. Quæ pollicitus duo sum, Virgini gratias, & vobis gratulationem, tum demum præstabo, cum ostendero, quibus initiis, & quàm singulari Dei munere coaluerint Sodalitates hæc Partheniæ; beneficiaque recensuero, & quæ in singulos per eas propria, & quæ communia in Ecclesiam congescit vniuersam.

*Sodalitates
vnde
dictæ.*

Marcum Porcium, illum sapientem, gloriari solitum accepimus, Quæstore se, receptis sacris Idæis Magnæ Matris, constatam Sodalitatem, in quâ victu & poculis ætatem cum æqualibus oblectarit suam: vnaque, quantum aliunde intelligo, causâ fuit cogendi hunc cœtum, voluptas corporis, specioso inumbrata religionis pallio. Qui enim coibant, Sodales se appellabant ex eo quod soli non ederent, quodque simul plures, collatis, vt quidam volunt, symbolis, genio indulgerent. Mansit ea res, delataque magnâ comprobatione ad exteros fuit, tamquam idoneum socialis vitæ vinculum, & ad nos vsque propagata: quorum in viribus frequentes vulgò visuntur ciuium cœtus, Porciani illius æmuli, vnde & nomina mutantur sua. Quibus ego cœtibus concedam non repugnanter cetera, si modò nomina ista, quæ etsi ab illâ origine, iam tamen pridem sanctiora vsu facta, cœtibus iis vindicauero, qui Matris verè Magnæ, non Pessinuntia nescio cuius, ab Attalo ostensa, sed æterno
Dei

Dei consilio electa, iucundissimâ tutelâ gloriantur. Quid vindicare me dico nomina origini alienæ imputata, quæ si conuenire his cœtibus non minùs quàm propria contendam, nemo possit reprehendere? Nihil profanis, nihil vanis debeamus: Sodales esse, & in Sodalitates coire dicamur, quia simul edimus, non cibos quibus farciuntur faginaturque corpora, sed puriores alios, quibus immortales æternæque mentes recreantur. Quis non vegetior intellectu, quis non promptior affectu, quis non spiritu feruentior, auditis cohortationibus quæ habentur, exemplisque quæ præbentur obseruatis, ex his cœtibus ad munia sua partesque hominis Christiani discedit? Quid de epulo dicam diuinissimo, cuius ferculum vnicum, CHRIS TI caro integerrima; potus vnicus, eiusdem sanguis pretiosissimus; quibus omne deliciarum genus continetur? cùm toties ad id epulum communiter adhibeamur, nõnne iure meritissimo Sodales ab hoc etymo nuncupabimur?

*Cur cœtus
Parthenij
Sodalitates
dicantur.*

Video hæere me in orationis meæ vestibulo; tenet me nominis nostri ratio, sed interiora iam pridem ad se vocant: quò si placet sequi, ducam quâ duxit viâ auditores suos Vindex noster, idemque sapientissimus Magister CHRIS TVS, qui ductam à vilibus & contemptis initiis admirabilem Ecclesiæ suæ maiestatem ac magnitudinem cùm ob oculos vellet ponere, eo consilio, vt quàm plurimos ad eam tamquam ad diuinum quiddam alliceret; assimilauit grano sinapis, quod cùm minimum sit, in arborem sensim excrefcit patulis diffusam ramis, quibus volucres cæli succedere, in iisque nidos concinnare per Syriæ Palestinæque campos, hisce nostris feliciores, perhibentur. Quod veniã vestrâ fiat, eidem grano Partheniam ego hodie Sodalitatem comparabo: quam à minimo ortam, breuissimo temporis spatio adeò se altè extulisse, adeoque longè & latè diffudisse in omnem orbis partem, videmus, vt admirationem audientibus, nobis autem iucundissimam excitet voluptatem. Quid fingi humilius potest molitiunculis puerorum prima Latinitatis elementa condiscendum? quibus vt nulla maturitas, ita cogitationes de rebus diuinis, officioque Christiani hominis, suscipi solent inconstantes & imperfectæ, minimeque dignæ quas viri exercitati rerum vsu, doctrinisque expoliti, audiant, nedum æmulentur. Atqui his tam præclari operis inceptoribus debemus id omne quod geri videmus & audimus à tot Imperatoribus, Regibus, Dynastis, Purpuratis Ecclesiæ Patribus, infulatis Præsulibus, ceterisque Reipublicæ Christianæ luminibus, ac denique ab infinitis numero Congregationibus, toto diditis & dissipatis terræ ambitu. Audite hoc, A.V. iterum dicam, & ad gloriam dicam (pudeat fortassis inceptionum diuinarum rudes, me fanè non pudet) puerulis prima Rudimenta balbutientibus res hæc tota Parthenia debet, quod piscatoribus nihilo spectabilioribus acceptum refert Ecclesia vniuersa. vt vel eo argumento à Deo se esse prober, cuius est proprium maximis quibusque rebus molendis auctores adhibere, nullâ homines aut generis, aut sapientiæ, aut experientiæ famâ commendatos. quò clariùs omnes perspiciant, non humanas esse molitiones, sed diuinas. Ex Belgio hoc nostro (audite Belgæ, & in Deum gloriam refundite) ex Belgio hoc, inquam, nostro Ioannes quidam Leonius

*Ecclesiæ
similis
grano
sinapis.*

*Sodalitatem
initia
parthenia.*

*Ioannes
Leonius
Sodalita-
tibus dedit
initium.*

trans Alpes tulit semen, quod purissimo Romano solo, medios inter pueros, quos præceptis Grammaticis susceperat instruendos, ferere aggressus, industriæ laborisque sui, quantum sperare fructus numquam posset, in ipso satu animaduertit. Vidit siquidem pietatis in Deiparam, aliarumque virtutum, tenella quidem illa, sed sincera provenire germina; mox & furculos grandiusculos succrescere, arbutisculam denique fieri, omnino pulchram, visendamque incremento raro, & crebris quasi bacis primitiarum virtutum. Non possum hinc longiori oratione exsequi paruulorum obsequia, quibus Virginis Deiparæ, matris iam suæ, tutelam & opem, sibi Ecclesiæque nitentur demeteri: non possum munia, quæ vel vnum in locum coacti simul omnes, vel partiti temporibus locisque suis singuli, obire satagebant. verbo dicam, ea factitabant, quibus oculos omnium in se conuerterent, ipsumque excirent Ecclesiæ summum caput Gregorium XIII. qui cœtum nouellum, teneramque arbutisculam rigandam censuit ne exaresceret, rigauitque amplissimis priuilegiis: quibus velut exhilarata, radices in vnâ Vrbe egit omnino altas, paresque oneri speratæ molis, ac ramos per orbem, quam longè lateque Christianusest, densissimos patentissimosque; diffudit: vt iam nullus propè sit in terris locus, quò non pertigerit Sodalitatis illius, humillimis initiis ortæ, præclarum aliquod & illustre monumentum. Quod vt fieret, curæ semper fuit hominibus nostris, estque etiamnum commendatissimum, vt quò mysteria Religionis orthodoxæ, eodem secum Virginis cultum ferant: quem cum sciant diuinissimo hoc Sodalitatum Partheniarum inuento contineri augerique maxime, nisi ad has vnâ cum Religione propagandas omnem operam, omne studium, omnes denique cogitationes conuerterint, muneri suo factum esse satis nequiquam arbitrantur. Iaponum vltimo submotorum Oceano seuerissimis legibus & decretis omnes circummunitæ oræ aduersus Christianos tenebantur; penetratæ sunt, audente & monstrante viam Xauerio: quem mox secuti ex hoc nostro orbe per immensa æquorum spatia strenuissimi Socij, vnâ cum sacris Religionis Christianæ altera Sodalitatum sacra, non patulo felicius, quam sua propinquo Latio fabulosus Æneas, intulerunt. Igitur & Iapones vltimi hominum iam his cœtibus dant nomina: & cum luce palam non possint, silentio & per tenebras coeunt ad Sodalitates, tamquam ad Christiani roboris palestras, in quibus vires colligunt, quas ad cruces, ad rotas, ad ignes, ad tormenta omnibus recto sæculis inaudita, fortissimi athletæ conferunt & consumunt. Quid Indiis vtrisque ad orientem occidentemque solem easdem ostensas apertasque referam? Ab vno Gregorio Cisnero nauissimo viro trecentas constitutas, Annales nostri prodiderunt. Quo quid potest ad nominis immortalitatem pulchrius commemorari? quid ad veram gloriam magnificentius? Non ille quidem vllam sui nominis commendationem spectauit; viuet tamen memoriâ sæculorum omnium, neque erunt tam ingrati illi quibus laborauit, vt de tanti viri incredibili pietate conticescant. Vix ipse mihi impero ne excurram, & debitas tantæ virtuti persoluam laudes; sed vestra me reuocat expectatio, quam postulare intelligo, vt de reliquis terrarum oris breuiter exponam, quam frequen-

*Sodalitas
B. Virginis
breui tempore
latissime diffusa.*

tibus fuerint & ipsæ Sodalitatis, ab æmulis in hoc genere Sociis celebrata. Sic igitur paucis habetote: Societas hæc nostra una animis & voluntatibus, diuersissima locis ac muneribus, primo suo sæculo tantum incrementi cepit, ut domiciliis iam habiteret omnino octingentis: quorum ex pluribus frequentissimâ excursione vicina lustrat dislitaque loca, que operâ non minori, quàm si propria habeat, procurat & excolit. Atqui domicilium omnium scitote esse nullum, quod non aliquot sub nomine Deiparæ cœtus cogat: maiora, senis ferè septenisve gaudent. quos si libeat ad calculum omnes reuocare, comperietis conuentuum posse aliquot millia numerari, quibus eadem instituta eademque leges imperiunt communem quamdam vitam ac vigorem; ut quod ramis ab eodem quasi prognatis eductisque trunco vsuuenire cernitis, eodem ut omnes succo nutriantur & aulescant, id continere intelligatis Parthenicæ arbori nostræ.

Quantus sit Congregationum numerus.

Agite verò, quoniam ad arboris similitudinem rediimus, hæc nostra tam ampla quas habeat oppòrtunitates, mecum recognoscite. De Ecclesiâ velut amplissimâ arbore dixit CHRISTVS: *Volucres celi veniunt, & habitant in ramis eius.* Idem in nostram quàm aptè quadret, an non animaduertitis? Nam siue volucres celi eo loci homines significant, cum sanguine & dignitate, tum eruditione & virtute conspicuos, quos innumeros accepit fouitque inde à primis incunabilis Ecclesiæ; siue etiam eos qui celi commercia consectantes, animum à terrenâ contagione auocant; quis non intelligit, sacros hos cœtus in huius gloriæ communionem admitendos? ad quos conuolant indies tot genere & dignitate illustres, tot omnibus exculti disciplinis, tot virtutum ornamentis conspicui, tot cælestis vitæ imitatione singulares. Non hîc ego veteres eruderabo, remotosque à memoriâ horum temporum: sed quorum adhuc virtus aut viua spîtat, aut sacris impressa locis, monumenta seruat numquam intermoritura. Quis te sileat, magne Ferdinande, Romanorum hoc nomine Imperator Secunde, nuper cælo dignate? quò te euexit incredibilis tua pietas, omnibus testata officiis, in Virginem præsertim Deiparam. de quâ tibi conciliandâ cum cogitares, sciresque gratissimum id fore, si numero accederes Sodalium eximius illi obsequiis deuinctorum, diu multumque dubitasti quò te verteres, quibus potissimum te adiungeres, qui pater esses omnium; donec consilium reperisti plenum sapientiâ. Accipite quid repererit ingeniosus amor, dignum memoriâ posteritatis sempiternâ. Statuit se diuidere & impertiri, quâ ratione posset, quàm plurimis. Per Austriam suam vtramque, per Vngariæ Bohemiæque Regna, per Stiriam, Carinthiam, Carnioliam, quotquot essent sub Virginis nomine constitutæ Sodalitates, tot fieri postulauit voluntatis suæ testes, omniumque tabulis inscriptum legi Ferdinandum Secundum Virgineum clientem. Nec suarum contentus ditionum tabulis, prouinciis etiam remotissimis supplicauit: Belgio in primis nostro, cuius in vltimis finibus celeberrima Congregatio Duacena Ferdinandi adscripto nomine etiamnum gloriatur. Ferdinandum Ferdinandus, patrem filius mox secutus, is cuius clementissimo atque ad eò optatissimo imperio se nuper subdidit Romanus orbis, consilium

*Vir illu-
stres qui
Sodalitati
nomen de-
derunt.*

idem iniit Virginem sibi demerendi. Quare cū variis per Germaniam Sodalitiis, tum nuperrimè Louaniensi in Belgio adscribi gloriosum sibi fore existimauit. Liceat nunc mihi hoc boni ominis causâ interfari: Quod gloriosum duxisti, Augustissime Cæsar, id ita quidem, vt tu duxisti, gloriosum est, quia coniunctum cum laude eximia; sed & gloriosum, vt ego interpretor, quia quot apices tui nominis impressos seruant religiosissima illæ chartæ, tot exstant exstabantque obuenturæ tibi diuinitus secundissimæ fortunæ notæ certissimæ, tot emerfuræ ex horum temporum densis nūbibus ac procellis clarissimæ tuæ lucis infallibiles tesserae. Quarum de fide ne dubita; apparebit & illucescet breuî illa dies, quâ te laureatum, subactis hostibus, gratulabundus aspiciat & excipiat orbis. Teneant me diutiùs & abripiant, nisi resistam, meritissima Austriacorum duorum nomina: quod idem veteor ne mihi contingat, si alios commemorare cœpero totius Europæ spectatissimos. Plurimorum in primis litteris linguisque celebrantur Boicæ exempla pietatis: quæ ne alitius repetam, à Guiljelmo Duce sapientissimo iuxta ac sanctissimo, quàm multa quamque præclara, quasi per traducem propagata, in liberis & nepotibus ad hæc vsque tempora licuit admirari? Sed quid ego tam angustis limitibus orationem circumscribo? Nuper exhibitus mihi Sodalium amplissimus syllabus animum planè consternauit. Vidi Principum in eo, tamquam in stellato quodam firmamento, eximia quædam expressa lumina, quorum splendori intentis oculis incredibili voluptate perfruebar. Crescebat sensus, dum cum Principibus viris matronas Principes certantes de pietate in iisdem tabulis cernerem: legebam Augustas coniuges Mariam & Elisabetham, illam Maximiliani Cæsaris, hanc Caroli Galliarum Noni: quarum in vestigia Augustas Reginasque alias deinde ingressas, animaduertebam excitasse etiam in eo sexu admirabilem æmulationem. Ab aulis auertebam ad Ecclesiam oculos, & quis in eâ sacrorum Principum appareret sensus, auebam cognoscere: cū ecce tantus vbique splendor perstrinxit oculos, vt, ita me Deus amet, cum priori illâ maiestate in contentionem adduci velle videretur: secundorum enim occupatum tenebat splendor gentilitius, præsertim cū ad generis ac dignitatis splendorem accederet tam eximia diuinarum rerum intelligentia; à quâ æstimari diligique tam impensè Sodalitatum instituta, vt eadem ipsi tam frequentes tamque auidè amplecterentur, id verò multò maximè recreabat. Quot ibi Antistites sacrorum, quot Nuntios Pontificios, quot Patres Purpuratos magnâ meâ voluptate in tabulas Parthenias relatos suspexi? vt nunc alios infinitos præteream, quos aut sapientia, aut natalium lux, aut explorata virtus immortalitati commendauit. Virgent me angustie huius temporis, quibus circumscribere opus pænè immensum, mihi quidem molestum, sed iustas ob causas necessarium.

Hæ sunt igitur illæ volucres, quæ non impulsu naturæ, nihil arbitrantis, sed rationis lucisque è cælo cuiustræ prouocatione & ductu, ad ramos arboris nostræ Virgineæ conuolarunt. Sed quid magnum est aduolasse, nisi in iisdem habitent, vt arboris tutelâ commodisque perfruantur? Habitationem appello in aduendis Sodalitiis affiduitatem,
coniun-

coniunctam cum obseruantia earum legum, quibus se singulæ com-
muniunt & tuentur. Utinam quidem possim de omnibus qui nomina
illi dederunt sua, quod de plurimis verè possim affirmare, assiduos in
eius cœtibus frequentandis & esse, & fuisse. Verùm eripiunt hanc mihi
voluptatem inita à multis vitæ rationes; quæ rerum publicarum gra-
uissimis negotiis implicata, optimis voluntatibus tantum solent otij in-
uidere. Quis Regum & Imperatorum districtas tot curis mentes, quis
Præfulum obnoxias & intentas suis sacris, adesse semper postulet? ne id
postulandum quidem semper ab his minoribus, quos causæ suæ sibi
vindican, resque domi aut foris necessaria. Possim tamen ex Belgio
nostro, quantumuis multos, præcipuos viros nominare, qui in maxi-
mis occupationibus religioni sibi ducant Parthenium cœtum suâ vel
ad vnum diem præsentia defraudare. Audio deinde, plurimis in pro-
uinciis assiduitatis virorum Principum vsurpari exempla omnino quo-
tidiana, quæ coram inspecta acriores subdant imitationis stimulos, lit-
teris consignata æquos rerum æstimatores rapiant in admirationem.
Audio denique in primario Christiani orbis theatro confessum repe-
riri, illi non absimilem quem olim Iugurtha Regum purpuratorum sibi
visum fuisse affirmavit: eosdem tamen eâ animi submissione Virginis
obsequium professos, vt, si vel vnicâ vice à Virgineo cœtu absuerint, le-
gitimas absentia causas per aliquem domesticorum confestim Præsi-
dibus exponant. His verè magnis dum animum oblecto, orationem
ad se reuocat promiscua clientium Deiparæ frequentia; in quâ tamen
non vulgaria se produnt virtutum decora. Quid agam igitur temporis
angustiis exclusus? hoc, si vobis probatur, consilio me expediam: neu-
tris me dabo, & vtrisque: ipsi potius Instituto, vnde omnia manant
vtrorumque ornamenta & commoda, breue sed plenum dignitatis elo-
gium impertiam & finiam. Nihil hoc Instituto vel ad speciem pul-
chrius, vel ad vsus fructuosius, vel ad tutelam, si occupetur, certius.
hoc continentur honestatis Christianæ omnia decora, hoc virtutum,
quæ summos infimosque ornet, omnes thesauri, hoc denique præsidia,
quibus tot infesta casibus, tot exposita periculis defendatur asseraturque
salus sempiterna. Hoc qui nacti, felices & beati. Quorum vos de nu-
mero cum esse video, quid ni faciam quod proposui ab initio; nactis
gratuler, gratiasque Virgini, per quam nacti estis, agam immortales?

Gaudete igitur hoc tam excellenti bono, cuius magna quidem per-
cipitis quotidie commoda; sed tum demum se prodet præcipua eius vis,
cum fatalis vos poscet hora, sarcinasque colligere, & per difficilem ho-
stibusque infessam funestissimam viam, hinc emigrare iubebit ad incer-
tam æternitatem. quem sensum creditis eâ horâ oboriri iis, qui totius
vitæ decursu ad arborem quam descripsi identidem conuolarunt, fixe-
runtque in eâ quasi nidum suum? Ego certè existimo fieri non posse,
quin ex solâ recordatione tam constantis suæ pietatis, capiant præci-
pua quamdam voluptatem, quæ dolores temperet, veritatque in fidu-
ciam metus, quos subiiciunt aliorum mentibus perplexissimæ in tam
incipiti re ac tempore cogitationes. Quis animus Populensis Ducis
(exemplum de innumeris vnum interpono) quis, inquam, animus piis-
simi

*Sodalitatis
fructus in
regularum
obserua-
tione consi-
stunt.*

*Sodalitatis
elogium.*

*Sodalium
in morte
solatium.*

fimi illius viri à Medicis iam depositi, quàm tranquillus & serenus fuit? cum testaretur palàm nihil tum se ex omnibus quæ in vitâ expetiisset, habere charius aut pluris facere, quàm clientelam Virginis, in quam se recepisset cum Sodalitatem iniuisset: huic se proinde Sodalitati omnia quæ habebat bona debere, & referre accepta dicitabat. quod filio in primis suo persuasum cupiebat: quem vt eandem Sodalitatem iniret, in itaque Virginem in matrem eligeret, etiam atque etiam hortabatur. Idem vobis consilium moriens dedit CHRISTVS, cum ex cruce Ioanni, tamquam primo Sodali Parthenio, vobisque in Ioanne, offensâ Matre, *Ecce, dixit, mater tua.* cœpistis nihilo quàm Ioannes segnitius vobis hanc Matrem demereri: eius porro vestigiis insistite, & ab eâ nullis rerum temporumque limitibus circumscriptam beatitatem expectate, quæ tot iam pridem felices fecit, fecit orbem vniuersum: cuius mutatum per tot Sodalitates vultum, & nescio quibus virtutum radiis feruientiore quoties intueor, toties eas referre gratias gestio, quas nemo per omnem æternitatem meritis eius pares valebit.

Sed quamuis impares, accipe tamen, Virgo, quales quales ex intimâ depromptas mente, intimoque sensu. nullus iam locus est in terris, nihil in vlllo loco sanctum, quod non vltro Sodalitatibus illis tuis, aut omnia se, aut plurimum certè sui, debere fateatur. Fatentur quotquot viuunt. adstrictæ votis Familiæ Religiosæ, fatentur pænè omnes, plurimum sanctimonix ex sacrariis illis tuis ad suæ accessisse vitæ rationes. Ex iisdem agnoscit orbis Christianus, arcessiuisse se Ecclesiæ Antistites; Imperia, Cæsares; Regna, Reges; Respublicæ, Principes; Ciuitates, Magistratus; Concilia, Senatores; Tribunalia, Iudices. Te intuentur, tibi gratias agunt, vrbium passim prouinciarumque & Regnorum innouati vultus: quos cum lueur haberet languorque miserabilis, superuenisti, velut Pandora quædam, ô Virgo, apertisque nouæ pietatis tot apothecis, vnde petere tanto malo remedia possent, ostendisti; perierant, respirarunt. Gratias agunt, per Sodales hac ipsâ non amplâ in vrbe mille & trecentos, per aliorum Collegiorum Prouinciæ Flandro-belgicæ, angustis limitibus circumscriptæ, duodecies mille; per innumeros denique toto distributos terrarum orbe: quorum omnium addictissimæ tibi mentes, propensissimæ in te voluntates, quod nullis verbis satis possunt, quanto possunt affectu gratulantur.

ORATIO QVARTA,

*Inuitatio ad spirituales delicias, feriis Antecinceralibus:
dicta Louanij ad Academicos.*

Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus, Psalm. 33.

QVod inter cetera fastidientis palati commenta posuit Philoxenus, eas nimirum carnes esse suauissimas, quæ carnes non sint; eosque pisces gratissimos, qui minimè pisces; id cuiusmodi sit, eorum iudicij facio, quos palato plus sapere quàm corde dicebat Plato. Ego tamen
fretus

fretus eo rerum diuinarum gustu, quem vestra per hosce dies fatis prodidit assiduitas, in re dispari veritatem hanc adstruere conabor, nullas epulas suauiores esse, quam quæ non sunt epulæ; nullum conuiuium gratius, quam quod minimè conuiuium. Quæ in re hoc me reficit ac recreat, quod plerisque vestrum hisce diebus caelesti voluptate perfusos causa meæ præiudicasse non dubito. Nec vereor ne quis ex hoc numero, eum sibi caeleste manna à me proponi viderit, ad ollas Aegyptias, porrum cepasq; sit aspiraturus: & si forte quispiam ita animo comparatus fuerit, is ex me audiet illud D. Augustini: *Quære bonum tuum, ò anima Christiana. Summum bonum, hoc est bonum tuum. quære ergo bonum tuum. Quid illi deest, cui summum bonum bonum est? Sunt & inferiora bona, quæ aliis atq; aliis bona sunt. Pecori quid bonum est, nisi implere ventrem, carere indigentia, viuere, & gestire? Tale tu bonum quæris? coheres Christi, quid gaudes? quia socius es pecorum? Erige spem tuam ad bonum bonorum omnium. Oblectamenta quæris, hoc præsertim tempore? hinc solum & solidum existit gaudium, cuius æterna tibi futura possessio: Cui, vt ait Bernardus, omnis aliunde iucunditas comparata mæror est, omnis suauitas dolor est, omne dulce amarum, omne decorum fædum, omne postremò quod aliquem delectare possit, molestum. Hoc itaque mihi propositum est, vt contentione institutâ inter diuinas epulas, illas, inquam, quas pietate ac virtute præditi in hac vitâ prælibant, & profanas istas, quibus hoc tempore se immergunt, atque adeò ingurgitant abiectissima ventris mancipia; porcorum siliquas has esse ostendam, si cum illo pane diuino in contentionem veniant, quo in domo Patris caelestis, Ecclesiâ, inquam, Christianâ, strenui abundant mercenarij. Quod cum luce meridianâ clarius esse perspexeritis, tum demum varios inter epulantes vos huic mensæ conuiuas adhibebo; vt & ipsi gustetis, & ex aliorum discumbentium voce, vultusque alacritate, discatis, quam suavis sit Dominus; hortaborque vos caelestis Sponsi verbis: *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.**

Agedum ergo, producat iam profana illa Babylon (quicum mihi futura est hodierno die concertatio) clientem aliquem suum, puta Apicium, aut Heliogabalum, aut, si mauult, Assuerum Perfarum Regem, qui omnem illum apparatus pompæque conuiuij centum octoginta dierum explicet: aut si parum splendoris habere videtur, quidquid vnus alicuius studium industriaque commenta est, vnum aliquod lautum atq; adipatum cogitatione saltem ex omnium quæ celebravit antiquitas, symbolis coaceruet: nec ferculis tantum, sed & coronis, vnguentis, aromatibus, concertu musico, ludis conuiuialibus, pretioso denique cœnaculorum ornatu ad luxum fastumque instruat. Vincam tamen voluptate, suauitate, splendore, vincam infinita ferculorum millia, vno Deo in epulas exhibito; vnico quidem illo, sed qui abundè numeri ac varietatis dependia compenser. Si tamen varietas exigitur, primùm, omne delectamenti genus in hoc vno certius inuenitur, quam in aëreo illo Israëlitarum cibo, caelestibus olim prodigijs notissimo. Deinde ipsa epulandi diuersitas multorum est instar conuiuiorum. Aliter enim quodammodo ipso fruimur per augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, aliter per pias commentationes, & rerum caelestium contemplationem, aliter

H h h per

In Psal. 102.

In Psal. 102. Quid bonum? Christiano bonum?

Epist. 114.

Cant. 5.

Mundi voluptas vana.

Deus omnium delectationum instar.

per inculpatæ conscientiæ tranquillitatem, aliter per amorem in finem illius boni, aliter per alienæ salutis procuracionem. His enim modis, omnibus anima cælesti pabulo recreatur. Testis hîc mihi in primis erit illa solennis Ecclesiæ vox: *O sacrum conuiuium, in quo CHRISTVS sumitur mens impletur gratiâ, & future gloriæ nobis pignus datur.* Deinde pro conscientiæ tranquillitate stabunt illa Chrysostomi verba: *Quid tibi de presentibus incundum videtur? nōne lauta mensa? nōne diuitiæ? hæc tamen suauia, si interiori voluptati comparentur, amara videntur: nihil enim suauius bonâ conscientia.* Pro oratione sententiam dicit Bernardus, *Orando, inquit, bibitur vinum letificans cor, vinum spiritus, quod inebriat, & carnalium voluptatum infundit obliuionem.* Denique pro zelo animarum CHRISTVS ipse testis locupletissimus: *Meus, inquit, cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius.* & quod illud opus, nisi Samaritanorum salus, quam tanto procurabat ardore, vt præ illâ exhausti corporis solatium pastumque repudiaret? Et in his omnibus anima Deo suo fruitur, idemque Deus varium est iisdem pietatis exercitiis ac multiplex condimentum. Hæ sunt igitur cælestes epulæ: quibus vel sic tenui gustu prælibatis, eritne ex abiectionibus huius mundi siliquis, quod palato nostro possit arridere? eritne ex omni voluptatis officinâ, quod offensione diuinâ, certâque nostrâ pernicie, redemptum volumus? Age tamen, & ne Babylonem indictâ causâ damnasse videamur, detur aliquis defensionis locus. Adornet illa triclinium suum: aut, si mauult, illud à Cleopatrá cliente quondam suâ mutetur: in quo, teste Athenæo, omnia auto geminisque elaborata fulserunt: parietes aureis velis obducti, pavementum totum floribus ad cubiti altitudinem miro artificio constipatum, superextensis retibus, ne flores violarentur. Magna hæc profanis oculis, & ad veram lucem caligantibus, oblectamenta possunt videri; re tamen verâ futilia sunt artis commenta, si cum iis conferantur, quæ in pulcherrimo hoc vniuerso quotannis nobis exhibet rerum natura. Fac tamen ita ad stuporem artificum omnium industriam desudasse, vt ex æquo cum ipsâ certet naturâ. Imò verò quia hanc æquare non potest, demus illi cœnaculo pulcherrimam verni temporis faciem, dum formosissimus est annus. Vilescant tamen hæc vniuersa, simul ac illius triclinij, quod nec oculus vidit, nec in cor hominis ascendit, vmbra aliqua per speculum & in ænigmate contemplantis oculis fuerit obiecta. Testis mihi Siluanus ille, quem accepimus post longam diuinarum rerum contemplationē, cum iam mentem à rerum humanarum contagione penitus auocasset, oculos studiosissimè comprimere solitum, ne, vt aiebat, rerum infimarum deformitas cælestis illius cœnaculi admirabile spectaculum perturbaret. Sed quid ais, vir sancte: deformis tibi videtur hæc rerum vniuersitas, nobilissimi architecti tam nobile monumentum? Fateor, inquit, esse tale ac tantum, vt nulla id assequi possit industria, nulla eloquentia satis pro dignitate explicare: sed tamen hæc tam formosa rerum creaturarum species sub adspæctum cadit etiam brutorum; imò hæc formosa Deo tam vilia sunt, vt iuratis etiam eius hostibus communicentur, ne dicam in eorum vsu prodigantur. O quantum nobiliora sunt ea quæ electorum sorti atque hereditari referuntur!

Homil. 63.
ad Popul.

Serm. 18.
in Cant.

Ioan. 4.

Triclinia
olim ornari
soli.
lib. 4.

Calimedi-
tatio in-
cunda.

uantur! O quàm mihi fordet humus, dum cælum intueor! Sed leuioris momenti est illa de loco triclinioque velitatio: ad epulas ipsas ac delicias gradum faciamus. Instruat itaque profana Babylon mensam suam, non dicam argentæ vitreæque suppellectili, sed murrhinis, aureis, gemmeis poculis; totam denique superbæ pompam explicet: purius ex ipso fonte lateris CHRISTI per vulnereum eius recordationem ab Elzeario sanguis hauritur: dulcius è virgineis diuæ Matris vberibus per misericordiæ contemplationem à Bernardo lac fugitur: vberius ex ipso torrente cælestis voluptatis, piâ commentatione degustatæ, desiderij sui sitim extinguit Augustinus. Ingerat illa irritandæ gulæ quot & quanta volent fercula; etiam illam, si lubet, Vitellij patinam, quam Mineræ clypeum vocauit, & in hac scarorum iecinora, phasianorum & pauonum cerebella, linguas phœnicopterorum, murenarum lactes, aliæque portenta luxuriæ, iam tota animalia fastidientis, & certa membra ex singulis eligentis. Speciosa sunt hæc nomina, sed te totâ destituta. Nisi obsonia ista fames condierit, frustra mille coquorum industria saporem illis conciliabit; si verò hæc adfuerit, æquè mucidum panem atque hæc portenta condiet. Minus etiam ad conciliandam orexin facient aut splendor conuiuiorum, aut peregrini nemoris aucupia, aut ab extremo litore petita excrementa. At verò in Deo rebusque diuinitatis sapor est, ut ait Augustinus, quem nullâ ex parte minuat edacitas, nulla fastidiat satietas. Hæc præcipua dum obtinemus, leuioris momenti superest de parergis quibusdam velitatio; cuiusmodi sunt flores alieni temporis, rara hiemis oblectamenta, profanis conuiujs inferri solita. Sed ut flores floribus opponam, superabunt iidem illi flores hiberni diuinâ venustate atque oblectatione perfusi. Testis mihi citabitur Theophilus ille Cæsariensis, qui cum Dorotheam adultâ hieme ad cælestis Sponsi nuptias cruentâ morte properantem, in hanc sententiam orantem audisset: Tibi, bone IESU, tibi, dilecte mi, oppigernatam pono animam: tu illam dignare cælestibus thalamis: deduc illam ad nuptiales epulas in illis tuis æternùm amœnis cælorum viridarijs; ille non absque sarcasmo: Age bella CHRISTI sponsa, & cum ad Sponsi tui paradysum perueneris, rosas mihi ac mala inde trans mitte. Faciam, inquit illa, omnino faciam. Nec mora. Vix ad cælestes nuptias introducta erat CHRISTI sponsa, vix à supplicij loco digressus Theophilus, en tibi è beatis mentibus lepidissimus pupus latus Theophilo pungit, & in partem seducto, qui vix tria verba formaturus videbatur, summâ eloquentiâ legatione suâ perfungitur, rosas porrigit ac mala, & confestim ex omnium se conspectu subducit. Tum ille priori suâ dementiâ castigatâ, cælestisque conuiujs suauitate degustatâ; Me, me, adsum, inquit, duc licetor: Christianus sum, iunge funera: quid moraris? ad cenam illam nuptialem cum Dorotheâ votis omnibus affectuque contendendo. En voluptas, en fructus florum alieni temporis. Quid tale spectauit vmquam infamis Babylon? Promat itaque nunc, si volent, cetera: vilescant tamen vniuersa, vel hoc ipso quod in lucem producentur. Promat, inquam, vnguenta, & quidem, secundum Athenarum, suis membris aptata singula: vngat Ægyptio pedes & crura, Phœnicio

*Conuiuio-
rum luxus
varius.*

Flores alieni temporis in conuiujs.

*Dorothea
post mortem
rosas
Theophilo
mittit.*

*Vnguenta
in conuiujs.*

cio maxillas, sisymbrio alterum brachium, amaracino cilia & cæfariem, serpillino genua & collum; nos curremus in odorem vnguentorum Sponsi cælestis: cuius nomen, suauissimum, inquam, illud IESV CHRISTI nomen, velut oleum effusum, nescio quâ suauitate delibutus ad se rapit, omniumque dominatur affectibus. Implicet illa porro co-

Corona & musica in conuiuio:

ronis floreis, myrteis, nardinis caput, frontem, collum, pectus; CHRISTVS qui replet in bonis desiderium nostrum, coronabit nos in misericordiâ & miserationibus. Promat illa profanum suum ac plerumque lasciuum melos; obtundet veriùs quàm recreabit aures diuinæ citharæ modulis assuetas; cuius suauitatem si cognoscere desideratis, D. Franciscum, si placet, consulite. Quanto hunc gaudio redundasse accepimus, cum nocte quâdam oranti cælestis cithara Angelico plectro pulsata omnem animi mœrorem absterfit? quas tum ille voces iactabat testes interioris solatij, identidem illud Prophetæ vsurpans: *Latatus sum*

Psal. 121.

in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus? quæ suspiria, quæ vota in cælum iaculabatur, cupiens dissolui & esse cum CHRISTO? Frustrâ nunc voluptas acroamata conuiuialia, frustrâ mimos, histriones, aretalogos producat; cum sciamus illud à D. Augustino verè pronuntiatum: Dulciores sunt lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum. Cedant ergo solidis caduca, veris falsa, sacris profana gaudia: cedant Babylonis epulæ cælestibus deliciis. Ibi enim saturitas panis, teste diuino Codice, Gomorrhæi incendij fomes, ibi

in Psal. 127. Spirituales voluptates suauiores. Ezech. 16.

Venus in vinis, ignis in igne furit:

hic frumentum electorum, hic vinum germinans virgines. Quid? quod illæ terreæ voluptates, si nimium indulseris, plus ipsâ fame, non rarò discruciant. Te verò, bone I E S V,

Bernard. in Iubilo.

*Te qui gustant esuriunt,
Qui bibunt adhuc sitiunt,
Desiderare nesciunt,
Nisi IESVM quem diligunt.*

Legimus quidem nocturnas illas comestiones tamdiu interdum protractas,

Donec ab hesternis prospexit sedibus alter

Castor, & hesternas rixit Titbonia mensas:

neminem tamen audiuius extitisse, cui vsque adeò grata esset illa pergræcatio, totâque nocte congesta ventris saburra, vt auroram præmaturam esse infamium epularum diremptricem criminaretur. Vincant ergo rursus spirituales epulæ; vincat earum gustus atque sensus.

Antonij & Arsenij voluptas in orando.

Namque ecce tibi D. Antonium, quem ineunte nocte sæpè orationem ingressum, aurora in eodem vestigio oppressit, querentem etiam cum lacrymis se ab hoc epulo tam suauis ad curas diurnas nimis immaturè diuelli. En magnum illum Arsenium, qui cum à tergo solem occidentem reliquisset, tamdiu orationis suauitate immotus fruebatur, donec cum solis orientis radij prohiberent in cælum suspicere. Sed, inquires, testes mihi producis rerum humanarum inexpertos, horridæque solitudini magis quàm palatiis assuetos. Non sunt hi testes omni exceptione maiores. Possem hîc ego magnum Arsenium vtriusque fortu-

fortunae conscium obtendere, eiusque testimonio grauisimo & maximo controuersiam definire. Sed age, sane Reginam Estherem potius audiamus in illo rerum humanarum fastigio deliciis omnibus affluentem: *Domine, inquit, qui habes omnium scientiam, & nosti* Esth. 14. Estheris iudicium de voluptatibus mundi. *quia oderim gloriam iniquorum, & detester cubile incircumcisorum, & omnis alienigenae: tu scis necessitatem meam, quod abominer signum superbiae & gloriae meae, quod est super caput meum in diebus ostentationis meae, & detester illud quasi pannum menstruatam, & non portem in diebus silentij mei, & quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium Regis, & non biberim vinum libaminum: & numquam letata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in presentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.* Recte atque ordine non minus fecisti, quam docuisti, matrona sapientissima. Quid enim ad cisternas dissipatas confugiant, quibus ad fontem viuum patet accessus, ex quo omne consolationis & oblectamenti genus abunde promanat? facile id loquitur affectus conuiuiarum caelesti huic mensae accumbentium. Videte nunc igitur quantam cum voluptate *iusti epulentur & exultent in conspectu Dei, & delectentur* Psal. 67. *in letitia.* Et vt infinitos silentio praeteream, vnicam intuemini Catharinam Senensem amore diuino ebriam: illam, inquam, contemplamini, postquam **CHRISTVM** toto pectore totisque medullis hauserat, sui impotentem, & grato certamine cum diuina consolatione totius corporis iactatione, voce gestuque luctantem (vt in flumen depressis ac demersis vsu venire solet) & quaqua potest vitae viam indagantem, donec tandem, nimiam diuinae dulcedinis inundatione rupto corde venisque vitalibus, amori moriisque succumbat; licet post horas aliquot vitae fuerit diuinitus restituta. Viderunt non vno tempore haec dulcia tormenta grataque pericula viri non minus eruditione quam vitae sanctimoniam conspicui, Ephraem Syrus, & Franciscus Xauerius. quorum hic exaestuante diuina consolatione solitus exclamare: Satis est, Domine, satis est. ille vero: Recede a me Domine parumper, quoniam vasis huius infirmitas exuberantem dulcedinis tuae copiam ferre non sustinet. Sed amabo, vir sanctissime, ne tantae voluptatis influxum listas: en aridum cor nostrum: si pectus leuare desideras, habes hic quos beare possis: nobis labia tua memoriam abundantiae tam inusitatae suauitatis eructent: nos auido corde diuinum illud nectar hauriemus. Audimur, & audimus: *O quam magna, inquit, multitudo dulcedinis tuae Domine, quam abscondisti timentibus te!* Psal. 30. Deus bone, si tanta hic est gaudiorum affluentia, quo tandem modo, imo quam absque modo inebriabuntur electi tui ab vbertate domus tuae! quam torrens futurus est ille torrens voluptatis! si tanta sunt exsiliij nostri deliciae, quantae futurae sunt ipsius patriae! O vere beatus, & millies beatus, *qui manducabit panem in regno Dei!* Luca 14. Imo beatus, qui corporis huius limitibus adhuc circumscriptus, profanae tamen voluptatis illecebras proculcans, libera mente in amicum illud Elysium subinde euolat, aeternumque illud conuiuium momentanea saltem & adumbrata fruitione auspiciatur. *O sacrum conuiuium, in quo CHRISTVS sumitur, & cum CHRISTO desideriorum nostrorum votorumque compendium!* si intellectum pascere deside-

ramus, hic est in quem desiderant Angeli prospicere: si voluntatem & affectum, hic est cuius amore sponsa languet in Canticis. Si sensuum oblectamenta venamur, sunt & ipsa summa, sed spiritualia, sed diuina. Hic est candor lucis æternæ, sed quem non capit locus: hic dulcis melodix sonus, sed quem non rapit tempus: hic aromatum suauolentia, sed quam non spargit flatus: hic mel & manna, sed quod non minuit edacitas: hic non membra acceptabilia carnis amplexibus, sed casta adhesio, quam non diuellit satietas. Et fieri tamen potest, cum hoc tempore hæc tam splendida tamque deliciofa mensa in medio proposita sit, tantam esse hominum dementiam, vt circa Babylonis triclina micas & frustula mendicent? Absit hoc à vobis, Auditores: quin potius *gustate & videte, quoniam suavis est Dominus*. Dilatate sinum cordis vestri, & Deus implebit illum, non profanæ voluptatis ludibriis, sed castissimâ suauissimâque delectatione; non famis ac sitis irritamentis, sed solidis epulis æterni desiderij nostri palato respondentibus: quas qui semel gustauerit (liceat mihi cum D. Bernardo philosophari) nescio an horribilius pœnaliùsve iudicet inferorum flammis ad tempus excruciarî, quàm iis desertis fœces denuò mundanarum voluptatum sorbere, sensuumque inexplebilem repetere curiositatem. Sed heu me miserum! quòd ieiunium cor meum nihil dignum tantâ suauitate concipit, quòd insipidum palatum meum tam bonæ causæ præuaricatur, prohibetque ne gustum aliquem tantæ suauitatis in vos transfundam.

Idipsum queritur ac deplorat D. Augustinus, socordiam suam accusans, dum piâ commentatione recolit quartum Regij Prophætæ Psalmum, O si potiora gustent ij, qui *volentes, inquit, gaudere forinsecus, facile evanescent, & effunduntur in ea que videntur & temporalia sunt, & imagines eorum famelicâ cogitatione lambunt! Et ò si fatigentur inediâ, & dicant: Quis ostendet nobis bonâ? & dicamus, & audiant, Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. O si viderent internum lumen æternum! quod ego, inquit, quia gustaueram, frendebar, quoniam non eis poteram ostendere, si adferrent ad me cor in oculis suis foris à te, & dicerent: Quis ostendet nobis bona? Et quid tandem ostenderes, Augustine? Quoniam tu mihi Domine dulcescere caperas, & dederas latitiam in corde meo. Nec volebam multiplicari terrenis bonis, cum haberem in aternâ simplicitate aliud frumentum, vinum & oleum. Et clamabam in consequenti versu, clamore alto cordis mei: O in pace! ò in idipsum! ò quid dixit, Obdormiam & somnum capiam? Quoniam quis resistet nobis, cum fiet sermo, qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriâ? En spirituale conuiuium, cui orantes Psalmosque ruminantes accumbunt viri sancti, nec se nec voluptatem suam capientes. Quid simile huius Babylonis, cuius omnis oblectatio fœda est, momentanea, caduca; & quod caput est, si te largiùs inuitaueris, plerumque animæ perniciofa, & cum interno cruciatu coniuncta,*

Occultum quatiente animo tortore flagellum?

Arridet illa quidem blandiusculè, gemmis auroque perniciem propinat, pellacibusque verbis ingeninat, Euge bibe, euge bibe. Sed non veniat vmquam nobis tanta dementia, vt, relictis fontibus Saluatoris, præsentissimam animæ nostræ pestem haurire malinus; præsertim dum celestis

Sensuum oblectamenta spiritualia.

Aug. l. 10. Conf. cap. 6.

Psalm. 33.

Lib. 9. Conf. cap. 4.

Delicia spirituales explicari non sat possunt.

stis consolationis venæ nobis scaturiunt. Namque ecce præ foribus est sacri ieiunij tempus, id est (vt ego quidem interpretor) sanctiorum deliciarum nundinæ: & erit quasi hortus voluptatis terra coram eo: *ger- Ios. 4. minabunt speciosa deserti, & implebuntur area frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo, & comedetis vescentes, & saturabimini: & laudabitur nomen Domini.* Et si fortè non omnibus summa illa felicitas obtinget, at certè nemo à Deo ieiunus, nemo famelicus abibit. Quem admodum enim amœnissimum illud astrum vniuersi, aërem, si purus est, perfectè illuminat; sin autem nubilus aut caliginosus, non ideo nihil impertit luminis, sed tantum immittit radiorum, quantum densitas illa admittit, idemque se per rimulas in domum infundit, quantum earum patiuntur angustia: ita Deus, cuius natura non minus prona atque expedita est ad communicanda diuina folatia, quàm solis ad spargendos radios, tantum nobis impertiet gaudiorum, quantum desiderij nostri fames ac sitis anhelare, aut quantum aperti pectoris nostri sinus poterit amplecti. Agite ergo, gustate & videte, quàm suavis sit Dominus: & quantumcumque vel quantulumcumque spiritualium deliciarum vobis communicatum fuerit, tale proculdubio erit ac tantum, vt facile omnem profanæ voluptatis sensum possit extinguere. Gustate, inquam, ipsi vos, quàm suavis sit Dominus. Ego enim tametsi id hactenus incompositâ meâ balbutie eloqui conatus fuerim; si tamen aut cogitatione consequi, aut verbis explicare me posse confidam, frustrâ sim. Vos itaque gustate: & cum prorumpentes ex vberimæ consolationis gustu lacrymæ iudices incorrupti, inter sanctiores has ac profanas illas voluptates sententiam tulerint, tum demum non absque amoris teneritate ex imo corde suspirabitis, serò vos in cognitionem tam inuifitæ dulcedinis deuenisse: tunc nihil vobis in posterum commune cum fluxis & caducis mundi ludibriis esse cupietis: tunc denique diuinioribus pasti deliciis, & æternæ beatitatis dulcedine, quantum mortali fas est, prælibatâ, hoc epiphonema crebro sermone vsurpabitis: *Beati qui ad cenam nuptiarum Agni vocati sunt! Inebriabuntur ab vberitate domus tuæ Domine: & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Dixi.*

*Deus pro
cuiusque
capacitate
se commu-
nicat.*

*Apocal. 19.
Plal. 35.*

ORATIO QUINTA.

De scholis, quas magno Reipublica bono Societas aperuit.

Cum admirabilem illam viuendi rationem memoriâ nuper re-
tebam, quam Ignatius ab armis & tubarum clangoribus ad no-
uum bellandi genus diuino instinctu euocatus suscepit, eumque vide-
bam natu grandem, stirpe nobilem, rebûs fortiter gestis gloriosum, è
castris per tot dignitatis & militiæ gradus ad litterarum prima tirocinia
descendisse; neque pro ætatis conditione, ac splendore generis, priua-
tim esse institutum, sed publicè, in scholâ, ante oculos omnium, squal-
lore paupertatis obsitum, inauditâ profus negligentia sui, inter puero-
rum greges confedissee; huc omne principium scholarum, quas à Socie-
tate aperiri iussit, referri posse arbitrabar. Sic enim cogitabam, Deum
Opti-

*Origo scho-
larum in
Societate.*

Optimum Maximum eximia submissioni præmium in terris etiam ali-
quod interdum dependere, quo quidquid præcessit abiectionis atque
contemptus, velut insperatâ quadam repentinâque luce dissipetur. Quâ
in cogitatione mihi veniebat in mentem, certò credere (quantum qui-
dem fas est homini diuini consilij causam rationemque cognoscere)
hanc Ignatium à Deo tulisse mercedem, vt ingeniorum cultus, bona-
rum artium vigor, honesta iuuentutis institutio, ornamenta virtutis,
præmiorum amplissimorum gloria, innumerabilium scriptorum do-
ctissima monumenta illius studiis virtutique commissa creditaque fuisse
viderentur. Ex quo profectò intelligi debet, quanta in illo submissi ani-
mi exemplo sit laus, cum in extollendo tanta sit gloria. Quid enim, si
non populares atque vanas opiniones, sed sapientum iudicia consula-
mus, siue ad dignitatem maius, siue ad fructum præstabilius esse potest,
quàm puerorum mentes, ceu puras tabulas, virtutum ac doctrinarum
coloribus imbuere, qui indies pulchrius efflorescant; ingenium latens ac
pigrum in lucem & curricula mentis extrahere; hortando bonam indo-
lem erigere, emendare deprauatam; vitia quibuscum nascimur rescere,
virtutes inferere; neque iam parçâ manu aut vitium, sed effuso sinu &
per agmina dispersis ingestisque beneficiis ciuitates, prouincias, orbem
vniuersum obstringere? Et fecit id certè Ignatius cumulatè, cum in tot
tamque distractis terrarum oris publica litterarum virtutumque discen-
darum constituit domicilia; in quibus ea traderentur, quæ ad beatum
Rerumpublicarum statum desiderare possent illi, qui easdem erexerunt.
Neque enim vllus vnquam eorum, vt id primum generatim di-
cam, illud magnopere curauit, vt ædificiorum lapides ad fundamenti
firmitatem, aut fastigij speciem, artificum operâ benè apteque forma-
rentur: sed hac in re atque curâ cogitatio eorum & mens tota versaba-
tur, vt ab optimis præceptoribus puerorum animi liberalibus studiis &
moribus expolirentur. Hoc vrbium & prouinciarum appellabant fir-
mamentum: hoc conditarum legum auctoritate spectabant: hoc vrge-
bant publicis priuatisque sermonibus: hinc dicebant ornamenta pacis,
hinc belli præfidia peti oportere. neque fieri posse credebant, vt non la-
bem faceret, ac graui ruinâ conuelleretur Reipublicæ moles, si in al-
tum assurgeret hoc prius fundamento minimè stabilita. Nequeo vete-
ra illa sapientum, quàm grauiâ sint, hac de re iudicia memorare: no-
uum tamen atque in Belgio datum ab Alexandro Farnesio fortissimo
Imperatore, quem atas nostra vidit, cum in medium profero, nolo me
tam parum intelligentem quispiam existimet, vt, quantum commen-
dationis habeat, non attendam. Tua quidem sunt omnia, Heros inui-
ctissime, & dicta sapienter, & facta generosè: at cum dicere solebas, te
Societatis constitutum in aliquâ vrbe Collegium arci munitionibus
validæ, & à milite omnique apparatu bellico instructissimæ, anteferrè;
vehementer metuo, ne extollendi nos inflammatus cupiditate libenti-
tius hoc in nos contulisse videaris, quàm veritùs. Magna enim erat tua
de nobis existimatio, beneuolentia in nos singularis: cumque in pro-
pugnandâ Religionis atque Regis causâ triumphale per Belgas signum
explicabas, in pugnarum tuarum & triumphorum fructum ipsa quo-
que

Schola-
rum fru-
ctus.

Alexan-
dri Far-
nesij iudi-
cium de
Societate.

que Societas, te iubente, veniebat. Quocirca subueor, ne ingenium illud tuum, tamesi peracre & spectatissimæ virtuti par, tamen ad belli artes à naturâ factum, in hoc Collegij scholarumque nostrarum præconio amore leuiter præstrictum fuisse videatur. Minimè, inquit: imò ^{Societas} ^{instar ar-} ^{cis muni-} ^{tissima.} verò quid arces vrbibus conferant, quid in iis milites bonâ disciplinâ exercitati valeant, noui: neque tamen bellicæ artes, in quibus me non inficior mediocriter esse versatum, ita penitus ab iis quæ ad humanitatem pertinent, sunt disiunctæ, vt, quid iuuentutis quotidiana in scholis exercitatio ciuitatibus conducat, consequi non possim. Vt hoc capere me conuincam: tolle hanc arcem, tolle hoc præsidium vrbibus, constitue nihil esse curæ, vt discendi scribendi que labore exercentur ingenia, iaccant Humanitatis studia (quem quasi gradum atque aditum ad ceteras disciplinas facere omnes debent) nemo vocem gestumque ludicrâ atque ymbratili meditatione moderari doceatur, nullus sub hæc pietatis sensus, nulla virtutum teneris animis cupiditas instilletur; iam omnem sacri profanique Magistratus auctoritatem, iam humanarum diuinarumque legum interpretationes, iam omnem in regendis ciuibus æquitatem istâ ratione præcluseris. Cùm enim illi ex iuuentute excesserint, & qui paruerant hætenus (quamquam de illis hoc vti verbo non debui, qui Magistrorum soluti imperio, non nisi effrenatis cupiditatibus paruerunt) verumtamen cùm qui paruerant, imperabunt, cùm pro salute publicâ standum erit, cùm tenendus imperij clauus, cùm terrores, iniuriæ, minæ, vulnera, exitia propulsanda, vllùmne florentis beneque constitutæ Reip. vestigium retinebitur? Cùm milites adeò in exercitati fuerint, satisne validis arcibus & propugnaculis ciuitatem inter furiosorum hominum incursions, circumuallatum iri existimamus? formidolosissimorum temporum obortâ tempestate, auguramur fore, prosperum vt cursum nauisteneat, iis ad gubernacula confidentibus, qui non modò procellas ac turbines non prouidere, sed, quia in tenebris vitiorum & ignorantia semper iacuerunt, ne lucem quidem virtutis ac sapientia ferre poterunt? Reipub. corpus cùm vulneribus confossum ac morbis debilitatum languabit, satisne peritè obligari confirmari que posse credimus à Medicis tam parum instructis, vt ad cetera vulnera, quibus publica ingrauescunt mala, hanc quoque mortiferam plagam infligant curationis suæ? Non potest dici satis, ne cogitari quidem, quantum perturbationis ac sceleris, quæ direptiones, quæ pestes, quæ naufragia euentum huius conditionis meæ sequerentur. Quapropter illud maneat & fixum sit, primæ ætatis institutionem, si Rempublicam saluam volumus, funditus esse necessariam. Quam quidem necessitatem cùm semper magnam, tum sanè haud paulò maiorem sub exortam Societatem, miserrimorum temporum acerbitas fecit. Etenim vt illorum memoriam repetamus (neque verò cum molestiâ suscipitur præteriti morbi recordatio, quando est omnis iam pridem ægritudinis discussus dolor) vt, inquam, repetamus superioris sæculi primordia & statum; magnus sine dubio doctrinarum artiumque liberalium erat neglectus, magna hinc consecuta Religionis ac diuini cultus incuria, inclinatio rerum & temporum magna. Vos templorum aræ atque exedræ appello ac testor,

quæ tum erat à Sacerdotibus, quæ à sacris Oratoribus solitudo? quàm rara tribunalia arcanis conscientiarum retegendis destinata? quæ hominum eruditorum raritas? quàm pauci potenti illo atque magnifico dicendi genere in concionibus aut languentem populum incitare poterant, aut effrenatum moderari? Qui interim hæreticorum feruebant impetus? qui latratus? quæ animorum nutantium iactatio? qui quassati Imperij metus? quæ rerum impulsarum sustinendarumque præsidia? Vix vsquam vigeabant in vrbibus litteræ: summa passim erat non vitæ solùm, sed orationis Latinæ fœditas: incorruptam sermonis integritatem discerpisse barbaria videbatur: veteres illi ornatissimique scriptores iacebant in tenebris, indigno situ obducti, ac propemodùm exesivæ poësis, illa inuentionum parens, ac deliciæ litterarum, ab hebetatis, fractis, contusis, tardis ingeniis spernebatur: oratoria facultas, illa regendarum vrbium præfes, & scientiarum omnium ornamentum, formam sui & imaginem vbique requirebat. O tempora illa probri & dedecoris nostri plena, quibus furiosus vnus & alter gladiator, linguâ, manu, vitâ omni inquinatus, cum in concionem fucatâ quadam eloquentiâ armatus venisset, & id temporis insolita ornatè loquendi ratio admirabilitatis multum haberet, ita primo statim aditu audientis populi studia voluntatesque sibi conciliaffe dicitur, vt, nisi de loquacitate ratio, de impietate Religio, veritas de mendacio per se ipsa omnibus tacentibus triumpharet, os omnibus oppressisse, & palmam de manibus nostris extorsisse videretur! O spectaculum illud non modò hominibus, sed ipsis etiam templorum parietibus atque subselliis luctuosum, stetit nonnumquam ad aras eos homines ac perlitasse, qui non dico dignitatem suam mediocris saltem doctrinæ existimatione vticumque sustinerent, sed qui ea quæ ritè pronuntiare tenebantur, omnino non intelligerent! Ecqua erat illa labe, cum sacri Ordinis amplitudo atque maiestas, quam tantam olim fuisse meminimus, vt Imperatores scepra & laureatos fasces illi submitterent, hucusque reciderat, vt (si quis fortè stomachari cœperat) inter parata conuitia Sacerdotis nomen locum aliquem inuenisse, suâque contumeliâ non vacare putaretur? Fuit illud quidem, fateor, fuit hæreticorum & perduellium hominum acerbitati & impotentissimo furori tribuendum: qui quia Romanis factis ac delubris atrox & teterrimâ perfidiæ maculâ imbutum bellum indixerant, tum præcipuè in homines aris deuotos impudentius debacchati sunt: vt, cum illorum auctoritatem & famam apertè palamque pessumdedissent, tum quidquid est in sacrificiis augustum atque diuinum, eadem machinâ impetuque conuellerent: tamen. sed cohibebo me, neque committam, vt petulantissimorum hostium impietas iustam exprobrandi causam habuisse videatur. Itaque litteris apud iuuentutem obsoletis, obsolescebant vnâ cum illis non ipsa tantum Humanitatis studia, sed etiam pietatis. Magna est enim illorum inter se & propinqua cognatio, magna necessitudo, vt neque virtutis plerumque gustum habeant, qui litteras, quibus imbui penitus debuerant, non gustarunt, & diuinarum rerum suauitate capi se sentiant, qui nusquam suauius, quàm in studiis conquiescunt. Nam vt omittamus de hisce temporibus cogitando

*Sacerdotum indo-
clorum contem-
ptum.*

Virtutum & litterarum cognatio.

tando recordari, vno adſpectu intueri poſſumus peregrinas gentes, quæ quò minus habent litteratum, eò plus habent inhumanitatis, & ad tardas languidasque pecudes propius accedunt. Et apud populum illum, barbararum omnium victorem dominatoremque nationum, de quo meritò dubites fortiòne olim fuerit ad gerendum, an ad ſcribendum ornator, qui dies illi benè ſcribendi, idem finem pariter attulit benè rem gerendi: neque priùs bellica illa fortitudo neruos ac robur perdidit, quàm eloquentia ſucco & ſanguine deſtituta contabuit. Iam verò ſi ſcholæ noſtræ hoc attulerunt commodi & ornamenti, quòd Græcis Latinisque litteris ſuis redditus ſit vigor; ſi tanta doctorum hominum nunc eſt copia, vt non, quemadmodum olim, initiati ſacerdotis, ſed ſacerdotia initiatis deſint; ſi ex hoc primùm fonte profluxit, quòd in templis, in roſtris, in curiâ, in omnibus Reipublicæ partibus ampla atque excelſa eloquentia dominetur, & ad omnes hæreticorum impetus, quaſi murus quidam, eximia rerum humanarum diuinarumque ſcientia opponatur; quid eſt, quòd felicitati temporum noſtrorum gratulari, Deoque ſolennes gratias habere dubitemus? Mihi quidem, cùm identidem incurrit in oculos ille à Societate tam vtiliter ſuſceptus in ſcholis labor, maximarum lætiſſimarumque rerum perſuſus cogitationibus effloreſcit animus, & (quoniam difficile non eſt loqui, cùm gaudeas) ipſa per ſe redundat oratio. Cùm enim ſcholarum noſtrarum commoda neque mediocria neque pauca diſpicio, cùm me per orbem vniuerſum late longeque efferò, cùm tot nationes diſciplinis atque artibus exultas obeo (nullus eſt tam diſſitus in terris locus, quò non celeriter penetret animus, qui ſe cogitationum ſuarum impetu lætitiâque abripi patiatur) cùm Urbem illam terrarum principem ac dominam, & quandam quaſi cæli coloniam ingredior: cùm hîc memini Gregorium Quintumdecimum imperium diuino proximum exercuiſſe, Sanctorum factis Societatis noſtræ conditorem Ignatium ritè inſcripſiſſe; eundemque proſus locum, eamque gymnaſij partem, quâ Rhetoricæ auditor confederat, in aram ac templum illud auguſtum & ingens eſſe commutata, in quo excitando Eminentiffimus Cardinalis Ludouiſus eius nepos non modò Principum, ſed Regum planè magnificentiam adæquauit: cùm nunc beatiffimum populorum omnium Patrem & Moderatorem Urbanum VIII. Pontificem Optimum Maximum proſtratus veneror ac ſuſpicio, à quo, tametsi ille mens & lingua CHRISTI non eſſet, tamen propter incredibilem rerum omnium ſcientiam oraculum petere orbis poſſet; cui Academia Romana eius opibus ornator, ſapientia laudem & patrocinium debet; cuius eloquentia & poëſis illo melle eſt dulcior, quod apes in eius gentilitiis ceris ponunt: cùm deinde auguſtiſſimum Purpuratorum Patrum concilium ingreſſus, neque, vt Cyneas olim Regum, ſed quemdam Heroum cæleſtium conſeſſum intueri mihi videor: cùm hinc per Regna & Prouincias euagatus, in tot illuſtriſſimos Antiffites cogitationem intendo, qui innumerabili Sacerdotum cætu præſidioque ſtipati, de ſactorum procuratione, de alienæ ſalutis tutelâ, de refrenandâ improborum licentiâ, de erroribus confutandis, de ethnici moris & ritus impietate abolendâ, de Eccleſiæ gloria,

Schola Societatis quid conſulerim.

Greg. XV. ſcholam ſuam in templum conſecrari curauit.

Urbanus VIII. laus ex ſcientiâ & literis.

*E scholis
Societatis
magni vi-
ri.*

riâ, de Regnorum pace, de tuendâ augendâque vitâ sanctimoniâ pe-
peruò cogitant: cùm mecum ipse reputo tot passim Oratores in concio-
nem ascendere, in hominem mentes influere, fidem facere, animos com-
mouere, pro studiis & plausibus gemitus & lacrymas audientium exci-
tare: cùm Cœnobîa religiosissimorum virorum frequentîâ vbiq̃ com-
pleta video, qui laudes æterno Numini debitas diu noctuq̃ue conci-
nunt, qui temporum & morum corruptelâ subueniunt, qui cœlestem
irâ placant: post hæc, cùm ad potentissimorum Regum palatia &
curias me conuerto, cùm illic video tot fortissimos amplissimosq̃ue vi-
ros, cùm bellicis laudibus, tum eruditionis gloriâ excellentes, partim
populis iura describere, legationes obire ac renuntiare, intestina bella
componere, futurorum felicem exitum è præteritorum memoriâ petere,
in causis reisq̃ue defendendis ætatem laudabiliter contere; partim pe-
riculosis turbatisq̃ue temporibus non corporis tantùm, sed multò etiam
magis animi robore bella gubernare, quam ex litterarum studio pru-
dentiam sibi compararunt, rebus administrandis impendere, trepidos
nonnumquam ac nutantes exercitus eloquentiæ maiestate à turpi fugâ
ac defectiõne reuocare, maximorum denique conficiendorum negotio-
rum viam rationemq̃ue peruadere: ad extremum cùm bibliothecas ex-
cutio, cùm scriptas de Deo ac diuinis commentationes, sacrarum in-
terpretationes Litterarum, Religionis nostræ controuersa capita benè sa-
pienterq̃ue stabilita, tot de iure dicundo, tot de re medicâ, tot de Philo-
sophiâ doctissimos in lucem editos libros, tot historiarum præstantis-
sima monumenta, tantam scientiarum omnium supellectilem hoc vno
sæculo conquistam circumspecto: cùm hæc aliâque sexcenta mihi ante
oculos pono, an non, vbi ad scholas animum retuli, ad principium &
fontem suum reuocasse videor vniuersa? Nisi fortè quis putet omnes il-
los ab facultatibus paratissimos tunc primùm muneribus suis pares de-
repenitè fieri, cùm ad ea prouehuntur, neque vlli opus esse batuere an-
tequam pugnet, parère antequam imperet, in arenâ proludere ante-
quam in aciem pulueremq̃ue descendat. Narrare solebat Antiphanes,
nescio vbi terrarum, in Vtopiâ, voces hieme prolatas hiberno Aquilone
concrefcere, & quasi gelu vincetas detineri, earumq̃ue sonum tum de-
mum articulatè ad aures accidere, atque in publico personare, cùm ver-
no Zephyro vti cetera resoluerentur: mihi verò adolescentum voces in
scholis verius obrigescere atque adstringi videntur; at vbi ingenij ma-
turities, & prudentiæ lux, & quasi calor quidam accesserit, tum demum
rigore illo dissoluto, in grauissimorum munerum tractatione longè la-
teque personare. Quoties ipsi audiuimus cùm serâ de rebus diuinis at-
que humanis tractatio incidisset, viros clarissimos in has voces erumpere?
Audiui in hanc rem aliquid à Magistro meo puer, quo mentem meam
ad id re ipsâ præstandum vehementer impelli sentio; quod, dum animâ
spirabo meâ, pectori huic infixum inhærebit. Reuiuiscat Sebastianus il-
lud Lusitanicæ gentis æternum desiderium: & audientur, quas olim à
præceptore Ludouico Consaluo, Societatis nostræ viro sapientissimo, sa-
lutare voces puer excepit; in penetralibus & secretis adytis, in confes-
su Principum, in Senatorum conuentu, in Regni Comitibus audientur: au-
dicimus

*Antipha-
nis senten-
tia scholis
accommo-
data.*

*Reges &
Principes
Societatis
disciplinâ
exculit.*

diemus loquentem Regem, earum nationum quibus Religionis lux nondum affulsit, procuratorem sollicitum, acerrimum scelerum vindicem, bonorum omnium studiosissimum defensorem. Si ex omni Imperatorum numero intuenti iam singulos vnus sit deligendus, qui singulari in Deum pietate, qui magnitudine animi, qui rebus bene præclareque gestis excelluit, qui in mediis atrocissimorum bellorum fluctibus non iactatus, non abreptus æstu, summâ semper tranquillitate vixit, qui demissione animi, qui vitæ castimoniâ, qui admirandâ in coniuratos etiam hostes beneuolentiâ orbi præluxit, quem Ferdinando II. anteponendum iudicemus? Nihilne verò illi disciplina nostra atque institutio contulit? Elucebat in puero indoles iam tum Imperio digna; at erat bonis præceptionibus conformanda. latebant in illo prudentiæ & fortitudinis semina; at labore & cultu educenda. habebat eius animus aciem suam, quâ intueri rectum posset, at debebat ab eruditione lumen accipere. Magna mihi esset memorandi copia, si alios Inuicissimos Principes, & Excellentissimos Heroas, qui suam in litteris ac moribus institutionem Societati acceptam referunt, percensere vellem numerando. si me intra Germaniam tantum continerem; tamen me dies & vox ipsa deficeret in eorum laudatissimâ iuuentute celebrandâ. Dicerem Leopoldos, Carolos, Maximilianos Austriacos: laudarem Bauariæ Serenissimos Duces: proferrem è Septemuirum Electorum numero Suicardos, Georgios, Anselmos Casimiros, prius scholarum nostrarum auditores, postmodum Moguntinæ Ecclesiæ præsidia, Imperij decora, columnina Religionis: dicerem in Comitibus Ratisbonensibus, quæ exacti sæculi anno quarto supra nonagesimum coëgit Rudolphus Imperator, sedisse maximi animi, summi consilij, singularis constantiæ viros omnino quadraginta, qui in illo nobilissimo conuentu (quo ea sunt comparata aduersus Turcas belli subsidia, quibus quadraginta Germanorum millia collecta sunt) suo iure suffragium tulerunt, qui que olim Collegij Germanici quod in Vrbe habemus, alumnos se fuisse cum voluptate recordarentur. Quæ, aliaque quæ à me in hanc rem dici possent, cum ad animum meum refero; angustis mihi videtur circumscripta regionibus Aristotelis gloria qui Alexandrum, Plutarchi qui Traianum, Frontonis qui Antoninum, Arsenij qui Honorium, Aufonij qui Gratianum, rudibus annis instituerunt, si cum eâ, quâ Societatem optimi maximi que Principes afficiunt, conferatur. Neque verò adolescentiam illo litterarum ornatu atque præsidio instruere satis fuit Ignatio, nisi eandem ut atate, ita iudicio magis confirmatam, è ludo atque pueritiæ disciplinâ ad Philosophiam, ac præcipuè sublimem illam diuinarum rerum cognitionem, ad quam studia cetera diriguntur, pari fide diligentiaque deduceret. Nam quemadmodum qui longè lateque peregrinantur, alibi multo hærent tempore, alibi non item; vbi domum aduenerint, ibi demum consistunt, & quietem capiunt: ita in ceteris omnibus disciplinis alibi breuius, longius alibi immorandum; in illis verò rebus immortalibus ac diuinis, & Religionis nostræ arcanis perscrutandis contemplandisque, tamquam in extremo diuturnioris viæ termino, planè conuiescendum.

Atq; hæc in Academiis docendi prouincia quin Societati nostræ conueniens sit ac propria, dubitabit nemo, qui secum ipse cogitauerit, illam

*Etiã al-
tiores sci-
tias suos
docere vo-
luit Igna-
tius.*

*Pontifex
Societatem
Roma do-
cere voluit.*

*Societas et-
iam gradus
conferit in
Theologia.*

*Societas
statim ab
initio ma-
gnam ha-
bit doctri-
ne opinio-
nem.*

*Concilij
Tridenti-
ni de Lai-
nio iudi-
cium.*

*Suariz
laus & a-
liorum
Theologo-
rum.*

non prius natam esse, quam Summi Pontificis auctoritate in Academiâ Romanâ, in illâ terrarum & veritatis arce, sapientiæque domicilio, publicum docendi munus singulari eruditionis & ingenij præstantiâ sustineret. Quid? adcone hospes huiusce Ordinis, adcone ignarus quispiam esse potest Instituti ac prærogatiui iuris nostri, vt nesciat quid Iulius III. quid deinde Pius IV. quid postremò Gregorius XIII. Romani Pontifices Societati contulerint potestatis? Num quis aliquando illud aut non audiuit aut legit, id illorum decretis atque concessu nobis licere, vt auditores nostri in iura dignitatemque Doctorum adscisci per nos possint? Atque hîc vehementer vos oro quæsoque, vt quod à me modò dicitur, & ignorari à nullo potest, non ex oratione verbisque meis, sed de se æstimetur: illos nimirum principum disciplinarum gradus, Magistri titulos, primores laureas, solennem in album censumque Doctorum cooptationem ex vnus Pontificis auctoritate iudicioque promanare. Dubitabimus enim, cum Athenis olim aduersus docendi sentiendique libertatem & corruptelam Sophocles legem illam sapienter tulerit, vt ne Philosophorum vllus sine decreto Senatus ludum aperiret, quin & illud multò magis caueat is, qui gentes omnes, vt rectè integreque doceantur, singulari curâ prouidentiâque complectitur? Est hæc igitur optimè stabilita nostra illa Academiarum instituendarum regendarumque ratio, quam non serò aut labentium annorum cursu excogitauit, quæsiuit, attripuit Societas, sed statim cum ortu ipso hausit, suscepit, exercuit. Nam quid ego illa diuina atque immortalia Tridentini Concilij iudicia commemorem, quibus tamquam gradibus mihi videtur Societas in cælum ascendisse, non solum intra Regnorum & Prouinciarum fedes aditum sibi facilem comparasse? An aliquid ad Societatis tum primùm nascentis doctrinam orbi testandam dici excogitarique potuit illustrius, quam illud? statutum illic fuisse omnium iudiciis eodem concurrentibus, vt inter Theologos primus Salmeron, postremus Lainius sententiam diceret; ille ad earum rerum, quæ disputandæ agitandæque proponerentur, illustrem explanationem, hic ad moderandas temperandasque sententias. Ille verò dies qui fuit, cum Concilij Patres communi consensione cauerunt, ne in eum diem publici conuentus indicerentur, quo Lainius, quem quartana febris inuaserat, minùs valeret? Itane frequentissimus ille confessus, & orbis terræ theatrum, ab vnus hominis ore & oratione pendeat, vt eo absente vel ad consilium dandum in rebus difficillimis, doctrine, vel ad perorandum eloquentiæ subsidia desideraret? tantamne vnus ingenium lucem adferre Concilio potuit, vt, qui instinctu afflatuque diuino concitabantur, ij, priusquam de rebus in controuersia positus certi aliquid statuerent, vel- lent cognoscere quid vni & ægro quidem homini videretur? O eximiam illam & inauditam de te, Laini, orbis vniuersi existimationem! quam etsi fatear nullâ satis eloquentiâ deprædicari posse; hoc tamen dicam, & ita dicam, vt me Academiæ omnes, si fieri possit, exaudiant; meritò gratulari me posse illam à maioribus nostris partam gloriam iustis veluti tabulis, & eriscundæ familiæ iure, ad posteros conferuatam amplificatamque peruenisse. Quis enim admirari satis possit illam tam vastam tamque diffusam Suarezij eruditionem, quem communem huius ætatis Magistrum appellare viri sapientissimi non dubitarunt: quem Compluten-
ses

ses Doctorem esse cupiebant suum, Romani suum vindicabant, Salmanticensis repetebant, Conimbricenses verò suum esse desiderabant? Quis pro dignitate commemoret illam in Vasquezio argumentandi vim, confutandi in Bellarmino robur, in Molinâ copiam explicandi, scribendi in Lessio claritatem, in Cornelio interpretandi candorem singulari cum pietate coniunctum? Quis illa quæ posteris reliquerunt ingenij monumenta dignè recenseat, quæ in Academijs, in gymnasijs, in templis, in Concilijs, in tribunalibus, in bibliothecis, in pectoribus denique doctissimorum hominum viuent, auctorum memoriâ sempiternâ? Tantâ doctissimorum hominum copiâ cum floreret Societas, & in ea incidisset tempora, in quæ omnium scelerum & deprauatarum opinionum maturitas eruperat, quæ Imperatorum, quæ Regum, quæ aliorum Principum exstiterunt in nos studia? quàm rarâ & longè communem egressâ modum benignitate id egerunt, vt Academiæ aut nouæ per nos erigi possent, aut collapsæ rursus instaurari, aut frequentatæ reddi numero doctrinâque florentiores? Nam vt de florentissimis Academijs, quæ in Hispaniâ, Italiâ, Galliâ, Germaniâ, Belgio, magno iuuentutis ad lectiones etiam nostras concursû celebrantur, nihil dicam, ac de iis tantam loquar quas illi nobis commiserunt: ac primùm in Imperio Romano pedem figamus; Ferdinandus I. pius admodum Imperator, vt litteras, quæ cum Religione diffugerant, reuocaret, euocauit nos primùm ad Viennensem, è quâ totos annos viginti constabat neminem sacris initiatum prodisse; deinde etiam ad Pragensem: quarum nos in perpetuum Moderatores esse voluerunt partim Mathias I. partim Ferdinandus II. cum in lacere Germaniæ colligendo naufragio, litterisque ab interitu vindicandis, toti versarentur. Ferdinandus III. à Nortlinganâ victoriâ ad Augustam Vindelicorum obsidione cingendam conuersus, inter triumphus sui decora hoc quoque non minimum esse censuit, quòd Academiâ istic prioribus ereptam possessoribus curæ nostræ fideique permitteret. Ferdinandum I. à quo sanguinem virtutemque hauserant, imitati sunt Serenissimi Archiduces Carolus ac Leopoldus, quorum ille Græcij, hic Molshemij, administrandas nobis tradiderunt disciplinarum Vniuersitates. Serenissimi verò Bauriæ Duces Albertus, Gulielmus, Maximilianus, cum viderent sine summâ virtute atque doctrinâ perfidiosæ & consceleratæ sectæ seditiones vel iam ardentes extinguere, vel orientes opprimi non posse; sperarunt se prouincias suas contra impetum quemuis fraudemque tartaream reddere inexpugnabiles posse, si præsidium Ingolstadio atque Heidelbergæ de nostris hominibus imponerent. At quæ possit Carolo Cardinali à Lotharingiâ par oratio inueniri? qui posteaquam Tridenti egregiam de Societate existimationem conceperat, vt Calvinianis furoribus arcem firmissimam obiiceret, vnâ cum Carolo Duce inuictissimo Mussiponti munifico ac regio planè animo Academiâ nobis dedit omnibus præsidij communitam. Quid ego de Cardinalibus Truchsesio, quid de Pasmanno dicam? aut quis de talibus Ecclesiæ ornamentis & propugnaculis satis dignè loquetur? quorum alter Dilingæ, alter Tirnauix, ne pestifer hæreticorum afflatus ad iuuentutem aspiraret, Academijs nobis traditis occurrendum putauerunt. Quid de Cardinale Turnonio Galliæ Primate? qui ad sopiendas de Religione altercationes recens institutam

*Academiæ
varia Societatis
cure com-
misse in
Austria,
Bohemiam,
Germaniam,*

in Bauriâ,

in Lotharingiâ,

in Hungariâ,

in Galliâ,

stitutam à se Turnone Academiam, plurimisque ornatam prærogatiuis, Societati perpetuò gubernandam tradidit. Neque verò possumus in illos *Alia in* Antistites satis vniquam grati videri, qui Moguntia, Treuiris, Herbipoli, *Germania,* Paderbornæ, Olomucij, Posnania, nos Academiis suis præesse voluerunt. Vobis quoque hac de causâ gratias, quantas possumus, agimus, Colonien- *in Hispania,* ses. nam satis ornate agere nullo modo possumus. Iam verò si in Hispaniâ, in ipsis Regni Comitibus deliberatio fuisset habita, quid ad Regium in nos animum declarandum maximè faceret; an magnificentius aliquid atque præclarior nobis accidere potuisset, quàm id quod per se Philippus IV. fecit, cum Madriti Lyceum illud augustissimum nobis tradidit, in quo potentioris disciplinæ tutorem ac Mæcenatem habere non possunt, quàm eum, qui Imperij magnitudinem solis ortu atque occasu meretur? *in Lusitania,* Henricus quoque Lusitanus Rex & Sacerdos, cui nihil tam charum aliquando, quàm Societas nostra videbatur, ad Regni & Sacerdotij firmitermentum, Eboræ eandem onere isto perhonorifico augeri ornarique voluit. Et tu Parmensium Dux Serenissime Farnesi, quantum nobis crederes, ostendisti, cum non minùs bello quàm pace clarus, Palladis bellatrix per te, per nos verò sapientis parmâ Parmensem urbem tuam tutam esse voluisti. Immortalitati nomen etiam suum hoc æterno beneficio dedicauit vir summus Ioannes à Vega, qui ex Carolo V. apud Pontificem Maximum Oratore Siciliae Prorex factus, magno Regni totius bono Messanae urbe opulentâ & portu opportunâ, vt Academia à nobis constitui posset, impetrauit & auctoritatis & orationis suæ diuinâ quadam grauitate. Tu verò, beate Borgia, cum Academiam Gandiensem tuis ipse fundabas opibus, quid cupiebas? quid optabas? qui sensus erat gymnasij tui, cum vnum conditorem te & discipulum habebat? quæ tua mens, qui ardor animi, cum Ignatij Parentis nostri cohortatione ad maiorem in Theologico studio ponendam operam te incitari sentiebas? Nempe iam tum Religionis sanæque doctrinæ diuulgandæ desiderio inflammabaris: & quidquid Ignatius Academiarum institutione, quidquid erudiendæ iuuentutis laboribus moliebatur, id quoque præcipue animo, ac videbas quantum ex illo diuino consilio in Respublicam boni redundaret.

O Deus immortalis (tibi enim tribuam, quæ tua sunt: nec verò possum vnus Ignatij ingenio tantum dare, vt res tantas, tam varias, tam opportunas in illâ turbulentissimâ tempestate orbis Christiani suâ sponte dispexerit) tu, cum illius animum à ceteris cogitationibus ad vnâ salutem Ecclesiæ contulisses, eundem adolescentiam informandi præcipuo quodam ardore incendiisti: tu in hac re aggrediendâ clarissimum lumen illius menti prætulisti: per te vidit, non potuisse Rempublicam in tantâ temporum improbitate aut faciliùs aut commodiùs portum suorum malorum aliquem inuenire, quàm si Magistri teneris & adhuc innocentes animis pulchritudinem dignitatemque virtutis continenter obiicerent. Quare gaudet orbis vniuersus tuo isto tam excellenti bono, & fruitur cum Societatis labore, tum honestate & eruditione institutæ iuuentutis, eoque cum gratias tibi agit & habet immortales, tum hoc vnum optat, vt ab iis quos firmatâ iam stirpe virtutis florentes videt, fructus vberes capiat ac diuturnos.